

ശ്രീ.

രാമചന്ദ്രവിലാസം

ലേയാളകാവ്യം.

അദ്വൈത മൂന്നുസകലം

ഗ്രന്ഥകർത്താ,

അഴകത്തു് ഈ. പത്മനാഭകുറുപ്പു്.

(പകുപ്പവകാശം സ്വന്തം.)

കാലി- ൧൦൦൦.

ബി. വി. ബുക്സ് ലിമിറ്റഡ്

തിരുവനന്തപുരം.

വിദ്യാഭിവാഞ്ചിനിപ്രെസ്സ് കൊല്ലം-തിരുവിതാംകൂർ.

1908.

പ്രകടനാധികൃതൻ.

കുളുക്കുനത്തു് ഗോപാലമേനോൻ.

ശ്രീ.

രാമചന്ദ്രവിലാസം

ലേഖകൻ.

അദ്വൈത മൂന്നുസൂത്രങ്ങൾ

ശ്രീ നമ്പകത്തു

അഴകത്തു് ഈ. പത്തുനാളുകൾക്കുപു.

(പകല്പവകാശം സ്വന്തം.)

കാല്പി. ൧൮൮൮.

ബി. വി. ബുക്കുറീഷ്

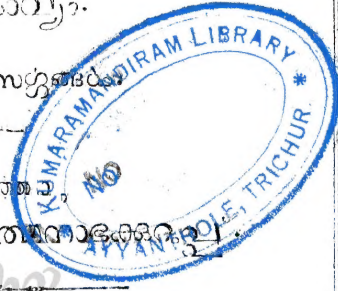
തിരുവനന്തപുരം

വിദ്യാഭിമുഖിനിപ്രെസ്സ് കൊല്ലം. വികാരിതാമര

1908.

പ്രകടനാധികൃതൻ.

കളിക്കുന്നതു് ഗോപാലമേനോൻ.

ശ്രീ.

അപതാരിക.

അഴകത്തു പത്മനാഭക്കുറുപ്പവർക്കുടേ നാമധേയം ആശു-
നികകവികളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഭാഷാഭിമാനികൾക്ക് അപരിചിതമാ-
യിരിപ്പാൻ ഇടയില്ല. ഇദ്ദേഹം ആടികാലത്തു് “മനോരമാ”പ-
ദ്യകളിൽ കടന്നു കോലാഹലം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന ബാവകവി-
കളെത്തൊട്ടിൽ അഗ്രഗണ്യസ്ഥാനം വഹിച്ചിരുന്ന ഒരാളാകുന്നു. ഭ-
രതമായ കുടുംബഭാരം ഭൃഷ്ടത്വജമാംവിധത്തിൽ ദൈവശാസ്ത്ര-
സ്സിൽവന്നു വീണതിൽ പിന്നെ ഇദ്ദേഹം പത്രപത്രത്തിൽ എ-
ന്നെ പ്രവേശിച്ചുകാണാറില്ല. കുടുംബഭാരത്തിനും കാര്യമായ-
കേളികൾക്കും തങ്ങളിൽ ചെലുത്തുപോരാ. ക്രമസ്ഥാനം വാ-
കളിലുള്ള എന്തൊരു പഴമക്കാർ പറക പറ്റിയ. എന്നാൽ
പത്മനാഭക്കുറുപ്പവർക്കുടേ പ്രതാപത്തെ ബാധിച്ചിട്ടില്ലെന്നു കാണുന്ന-
തിൽ സന്തോഷിക്കുന്നു.

അഴകത്തു വിട്ടുകാർ ചില സ്ഥാനമാനങ്ങളുമുള്ള ഒരു പുരാത-
നകുടുംബക്കാർ ആകുന്നു. ഈ വീട്ടിലെ കാരണവർക്കു് അനന്തര-
യന ശ്രീപത്മനാഭസ്വാമിക്ഷേത്രത്തിന്റെ ഉപാധ്യക്ഷന്മാരായ എ-
ന്നെയോഗത്തിൽ പ്രവേശവും ‘ശ്രീകരണം’ എന്നൊരു സ്ഥാനവും
ണ്ടു്. ‘അഭൈപതാനന്ദം’ എന്ന കിളിപ്പാട്ടിന്റെ കർത്താവായ
ഈ കുറുപ്പു് ൨൨-ൽ നാട്ടുനീങ്ങിയ സ്വാതിതിരുനാൾ മഹാറാജാ-
തിരുമനസ്സിലേ സന്നിധിയിൽനിന്നും ‘വിദ്വാൻകുറുപ്പു്’ എന്ന
വിരുതുപേർ ലഭിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ആ വിദ്വാൻകുറുപ്പിന്റെ അനന്തര-
പുത്രം ഇപ്പൊഴത്തെ കരണത്താക്കുറുപ്പിന്റെ അനുജനും അമ്മ ന-
മ്മുടെ കവി. ജ്യേഷ്ഠൻ ക്ഷേത്രാധികാരപാരമ്പര്യത്താൽ തിരുവ-
നന്തപുരത്തു് സ്ഥിരതാമസം ആവശ്യപ്പെടുകയാൽ പത്മനാഭക്കു-
റുപ്പിനു് തറവാട്ടുകാരാണേപക്ഷണം സ്വീകരിക്കേണ്ടിവന്നു. ഗൃഹ-
ഭരണകേരങ്ങളുടെ മധ്യേ അപ്പൊഴപ്പോൾ യദൃച്ഛയാ ലഭിക്കു-
ന്ന ചില വിശ്രമ കഷ്ടങ്ങളുടെ സദിനിയോഗഫലമാണു്
രാമചന്ദ്രവിലാസം.

മഹാകാവ്യം എന്ന പേരിനെ അർഹിക്കുന്ന ഒരു കാവ്യം ഭാഷയിൽ ആദ്യമായുണ്ടായത് ഈ 'രാമചന്ദ്രവിലാസം' തന്നെ എന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. 'ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം' ആണ് ഭാഷയിൽ ഇദംപ്രഥമമായ കാവ്യം. 'ശ്രീരാമചന്ദ്രവിലാസം' ആണ് ഇദംപ്രഥമമായ മഹാകാവ്യം. "നഗരാസ്ഥവരെശ്വരത്വചന്ദ്രാക്ഷോദയവണ്ണനൈഃ" എന്നിത്യാദി ദണ്ഡി ചെയ്തിട്ടുള്ള ലക്ഷണമെല്ലാം ഈ ഗ്രന്ഥത്തിന് തികഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതിൽ രണ്ടു പക്ഷം വരുന്നതല്ല. മാവന്റെ 'ശിശുപാലവധ'ത്തോടു് ഈ ഗ്രന്ഥത്തെ സമം ചേർക്കാം. അർദ്ധപുഷ്പി, ശബ്ദഭംഗി, സന്ദർശ്വഭി, കല്പനാഭൈചിത്ര്യം, സോബ്രാചിത്ര്യം, ബന്ധചാതുര്യം മുതലായ വിഷയങ്ങളിൽ പ്രകൃതമഹാകാവ്യത്തിനു സമമായി ഭാഷയിൽ ഒരു മൂലഗ്രന്ഥവും കാണുന്നില്ല. അത്യാലംകാരങ്ങളെ മറ്റു പല ഭാഷാകവികളും ധാരാളമായുപയോഗിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും ശബ്ദാലംകാരങ്ങളെ സരസമായി പ്രയോഗിക്കുന്നതിൽ പത്മനാഭക്കുറുപ്പ് അഭിതീയാനാകുന്നു എന്നു പരിച്ഛേദിച്ചുപറയാം. സംസ്കൃതത്തിൽപോലും നാനാത്മകോശത്തിന്റേയും ഏകാക്ഷരീണസ്പുഷ്പിന്റേയും മറ്റും സാഹായ്യംകൂടാതെ ദുഷ്കരങ്ങളായ അനുലോമപ്രവിവൃത്തമാനം, അലംഭരകബന്ധം മുതലായ ശബ്ദചിത്രങ്ങളെ കുറുപ്പവകൾ സാധാരണ നാടോടി മലയാളപദങ്ങളെക്കൊണ്ട് അധികശ്ലേശം ഒന്നുംകൂടാതെ ചമയ്ക്കുന്നതു കണ്ടാൽ ആരുടെ മനസ്സാണു് ചമൽക്കരിക്കാത്തതു്? രാമചന്ദ്രവിലാസം ഒരു നാലഞ്ചു കൊല്ലങ്ങൾക്കു മുമ്പു വെളിയിൽ വന്നിരുന്നെങ്കിൽ ശബ്ദാലങ്കാരങ്ങളെ ഉദാഹരിക്കുന്നതിൽ ഭാഷാഭ്രഷണ നിമ്നാണകാലത്തു് എന്നിങ്ങനെയ ശ്ലേശങ്ങളെ പരിഹരിക്കാമായിരുന്നു. ഭാഷയിൽ ചെന്താവുവയും എന്നാൽ നാളതുവരെ ആരും ചെയ്തു കണ്ടിട്ടില്ലാത്തവ, ആയ ചില ശബ്ദചിത്രങ്ങളെ ഉദാഹരിക്കുന്നത് സുകരമല്ലാതെ വരികയാൽ ആ ഗ്രന്ഥത്തിൽ ഭാഷാശ്ലോകത്തിനു പകരം സംസ്കൃതശ്ലോകം എറിക്കു ഉപയോഗിക്കേണ്ടിവന്നിട്ടുണ്ടു്. ശബ്ദങ്ങളും ഇത്രത്തോളം സ്വാധീനപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഈ മഹാകവി ചില പദ്യങ്ങളിൽ ദ്വിതീയാകുരപ്രാസത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു് അതിന്റെ നേക്കുള്ള അനാസമയെ നല്ലാതെ അശക്തിയെന്നു് കേൾക്കും വരുന്നതല്ല.

“നിരീശ്വരമലർച്ചയുണ്ടാകാതെ
 തമിഴും തണ്ടുമാർച്ചയുണ്ടാകാതെ
 മുക്കുങ്ങുണ്ടെന്നിരിക്കാത്തതാ
 ലതയെങ്ങോട്ടു ശമിച്ചുപോകുമോ മഹിമ!”

ഇത്യാദി പ്രൗഢലളിതങ്ങളായ ഇതിലെ പട്ടുങ്ങളെ ‘തുഞ്ചനാലും കോണിലായിട്ടെങ്കിലും നാട്ടി പന്തരിട്ടില്ലെ’ന്നു പറഞ്ഞു പരിഹസിക്കയാണെങ്കിൽ അവരോടു്

* “കുരേളകം നിദന്തി കോനീളമീശ്വരഃ
 ക്രമേളകഃ കന്ദുകവംഘസ്തം
 ഭൂതൈരതയോരിഷ്ടഭജന്തഃ സമാധാ
 മദ്ധ്യസ്ഥതാ നൈകതരോപമാനഃ”

എന്നല്ലാതെ ഒരുത്തരവും ഞാൻ പറയാൻ തെന്തിരില്ല. മററൊല്ലാവക ~~അങ്ങ~~ ചിത്രവചിതന്നാലും ദിനീയപ്രാസം ഇല്ലാതെ ~~പോയാൽ~~ എല്ലാംപോയി എന്ന് ശരിക്കുനവരെന്നാണവിഭവങ്ങളോടുകൂടിയുള്ള ക്ഷണത്തിലും ചീരക്കറിയില്ലെങ്കിൽ ഉണ്ണ സുഖമാവുകയില്ലെന്നു വിചാരിച്ചിരുന്ന ‘ശാകപാത്ഥിവന്റെ’ ശേഖരത്തിൽ ചേർത്ത് മിണ്ടാതിരുന്നേയ്ക്കാം.

ശബ്ദാലങ്കാരംപോലെ തന്നെ ശ്ലോഷപ്രയോഗവും ഇതിൽ വളരെ ധാരാളമായിരിക്കുന്നു ‘അമാന്തം’ മുതലായ പദങ്ങൾക്കു് സംസ്കൃതത്തിലും ഭാഷയിലുമുള്ള ഭിന്നാത്മങ്ങളെ കവി വളരെ സർന്നമായുപയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. ചേരച്ചെത്തിലേ അകാരലോപം, ആഗ്രാതത്തിലെ ഉകാരലോപം ഇത്യാദി ചില അംഗീകർത്താക്കളായതിലും അപൂർവ്വം ചിലെടത്തു് വന്നുപോയിട്ടില്ലെന്നില്ല. എന്നാൽ അതുകൾ അർത്ഥപ്രതീതിയെ പ്രതിബന്ധിക്കാത്തതിനാൽ ഭാഷകോടിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നില്ലെന്നുള്ളതിലേയ്ക്കു് മുൻ ഉദാഹരിച്ച പട്ടുതന്നെ ലക്ഷ്യമാകുന്നു. അഴകത്തു കുറുപ്പിന്റെ

* നിന്ദിച്ചിട്ടനു ഭൂമുദഭിഷിക്തമുദകത്തെ
 മുഖ്യത് പ്രിയംകലാഭരതമുദകമനുരേയം
 ഇഷ്ടാക്ഷിതമുദയൈരപേലിഭവേൽമമകിൽ
 പൂച്ചിപ്പതിന്നു വകയില്ലാതെ കൂട്ടായും.

അവതാരിക.

കൃതികൾക്ക് വിശേഷാൽ ഓഴകുണ്ടെന്ന് എനിക്കു് പണ്ടേതന്നെ അഭ്യേഹത്തിന്റെ ഒറ്റശ്ലോകങ്ങൾ കാണുമ്പോഴൊക്കെ തോന്നിട്ടുണ്ടു്. ഈ അഭിപ്രായത്തെ 'രാമചന്ദ്രവിലാസം' ഇപ്പോൾ സ്ഥിരീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. കവിയുടെ ഈ അഭിനന്ദനീയമായ വ്യവസായത്തെ കേരളീയമഹാജനം ഉചിതമായ വിധത്തിൽ അനുമോദിപ്പമെന്നു ആശംസിക്കുന്നു.

കവിയുടെ അഭ്യുദയാശംസി,

A. R. RAJA RAJA VARMA (Sd.)

മുഖവുര .

കേരളപാണിനീയം, ഭാഷാഭൂഷണം, പൂത്തമഞ്ചരി മുതലായ ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ ഭാഷയുടെ അസ്ഥിവാദം ഉറപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ഏ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ എം. ഏ., എം. ആർ. എ. എസ്., കൊച്ചുകോയിത്തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ അവതാരികയ്ക്കു പുറമേ ഈ പുസ്തകത്തിന് ഒരു മുഖവുരയുടെ അവശ്യം. ഇപ്പോഴില്ലെങ്കിലും ഈ ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ ഇതുവരെയുള്ള വാസ്തവമായ ചരിത്രത്തെ മഹാജനങ്ങളെ ഒരു ധരിപ്പിക്കേണ്ടതായ ചുമതല മാത്രം എന്നു ചേർന്നതുകയാൽ ഈ ചെറിയ ഉപന്യാസം എഴുതാൻ സംഗതിയായതാണ്.

ചോദ്യം നമുക്കു ഒഴിച്ചുകൂടാത്ത ആഹാരപദാർത്ഥമായിരുന്നിട്ടും അപ്പം, വടകൾ മുതലായി അവിഭാജ്യകൊണ്ടുണ്ടാക്കുന്ന ഭക്ഷ്യവിഭാജ്യങ്ങളിൽ, അന്യരസങ്ങളുടെ അസ്വാദ്യതയാൽ സ്വാഭാവികമായി ജനങ്ങൾക്ക് പ്രത്യേകിച്ച് ഒരഭിരുചിയുണ്ടാകാറുള്ളതുപോലെ ഭാവൽകഥകളിൽ അപ്രധാനമല്ലാത്തതും മിക്ക 'ഭാഷാഭൂഷണം' ഹിന്ദുക്കൾക്കും കാണാപ്പാറമായി തീർന്നിട്ടുള്ളതും ആയ രമായണത്തെ വേഷംമാറിക്കാണുമ്പോൾ തൽക്കാലത്തേക്കെങ്കിലും മറ്റൊരനങ്ങൾക്ക് ഒരു കൌതുകം തോന്നാതിരിക്കയില്ലെന്നുള്ള വിചാരസവും, രമായണം പതിവായി പാരായണം ചെയ്യാൻ തുടങ്ങിയതുമുതൽ അതിന്മേൽ പിന്നെയും പിന്നെയും എനിയ്ക്കുള്ള പാശാപാശവും, ഭാഷയുടെ വളർച്ചയ്ക്കുവേണ്ടി ഇക്കാലത്തു എല്ലാ ഭാഷാഭിമാനികളും രാപകൽ മുഷിഞ്ഞു പ്രയത്നിച്ചുവരുമ്പോൾ ചട്ടം പിഴച്ചു കൂട്ടം പിരിഞ്ഞ കരങ്ങുപോലെ ഞാൻ മാത്രം ഉദാസീനനായിത്തീർന്നാൽ ഇതു മറ്റുള്ളവരേയും സ്വാഭാവികമായും ധിക്കാരികളായി സമമായ ഒരപരാധമായി വരികയില്ലയോ എന്നുള്ള ശങ്കയും വിചിന്തം; ഗുരുഭക്തി, ഐക്യമത്രം, വിനയം, ഭൂതഭയം, സത്യം മുതലായ വിശിഷ്ടഗുണങ്ങൾക്കു വിളമ്പിയമായ ശ്രീരാമനായനായ പുതിയ സമ്പ്രദായത്തിൽ ഒരു മലയാളകാവ്യമായി എഴുതിത്തന്ന മെന്നൈരുത്സാഹം തോന്നുകയാൽ കൃത്യാന്തരബാഹുല്യം, ശരീരസമാസം ഇതുകളാൽ പരാധീനനാണെങ്കിലും കുറേക്കൂടി അതിലേ-

ക്ക് അരങ്ങിക്കയം വിശ്രമസമയങ്ങളിൽ ചിലപ്പോൾ “രാമചന്ദ്ര-
വിലാസം” എന്ന കാവ്യത്തിന്റെ പന്ഥാവിലൂടെ എന്റെ മനോ-
ഭംഗം മെല്ലെ നടത്തുകയും ചെയ്തു.

ഒരു കാവ്യരചനയ്ക്കു വേണ്ട സാമഗ്രികളൊന്നുമില്ലാതെ എ-
ട്ടത്തു ചാടിയ എനിക്ക് അരങ്ങത്തിൽതന്നെ, ഇടക്കാലത്തുണ്ടായ
ചില അങ്ങ്ലേയപണ്ഡിതന്മാരുടെ വ്യാകരണങ്ങളെ പ്രമാണമാ-
ക്കുന്നതിൽ അധൈര്യവും, ഭാഷാപ്രയോഗങ്ങൾക്കു സംസ്കൃതപു-
ക്തിയകൾ ചില സഹായങ്ങൾ പക്ഷേ ചെയ്യുമായിരിക്കുമെങ്കിലും
“കാമ്യങ്ങളുവേണ്ടത്” എന്നു മറ്റുമുള്ള സന്ധികളുടെ അഭംഗിയെ
കാത്ത് സംസ്കൃതവ്യാകരണത്തെക്കുറിച്ചുള്ള അനാസ്ഥയും നിമിത്തം
ചില പ്രയോഗങ്ങളെപ്പറ്റി സംശയം ഉണ്ടായിരുന്നു. അപ്പോൾ
ഭാഷയ്ക്കു ഒരു ശാശ്വതനിക്ഷേപമായ “കേരളചാണിനീയം” അ-
വിഭവിക്കുകയും അത് ഈ കാവ്യനിർമ്മാണത്തിൽ എന്നെ ധാരാളം
സഹായിക്കുകയും ചെയ്തു.

നമുടെ ഭാഷയ്ക്കു ശരിയായ ഒരു അഭിധാനകോശമില്ലായ്ക
യാൽ പലാത്മങ്ങളേ ആശയുന്നതിലുള്ള ബുദ്ധിമുട്ട് എത്രമാത്രമു-
ണ്ടെന്ന് ഇപ്പോഴാണ് ഞാൻ നല്ലവണ്ണം അറിഞ്ഞത്. അതി-
നാൽ, ഭാഷാഭിമാനികളായ നാം ഭാഷാപോഷണത്തിനുവേണ്ടി
വേലമെടുക്കുന്ന അവസരത്തിൽ ഒരുവിധം ത്രാജ്യങ്ങളല്ലാത്ത പദ-
ങ്ങളെ കിട്ടുന്നതോളം സമ്പാദിച്ചുചേക്കുന്നതിൽ വലിയ തര-
ക്കേടില്ലെന്നുള്ള സമാധാനത്തോടുകൂടി അപ്രയുക്താദി ദോഷങ്ങളു-
ണ്ടെന്നു തോന്നിക്കുന്ന ചില ഭാഷാപദങ്ങളെ അല്പമായ ലക്ഷ്യ-
ജ്ഞതപം നിമിത്തം ഇതിൽ ചേർക്കാനിടയായിട്ടുണ്ട്.

ഈ കാവ്യരചനയിൽ പ്രധാനമാതൃകയായി ഞാൻ സ്വീക-
രിച്ചിട്ടുള്ളത് രാമായണ (ഭോജ) ചമ്പുവിനെ ആണെങ്കിലും ച-
ല്പികിരാമായണം, അയ്യാർ മരാമായണം, ഹരതമന്നാടകം, രഘുവം-
ശം, നൈഷധം, ഭാരതചമ്പു, ആനേയപുരാണം, ആദിയായി
ചിലതിനെക്കൂടി പ്രമാണീകരിച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ അവയുടെ മരയാ-
ശകലങ്ങൾ അവിടവിടെ കാണാവുന്നതും മഹാജനങ്ങൾക്ക് അ-
പരിചിതങ്ങളല്ലാത്തതിനാൽ അതുകളേ പ്രത്യേകം വിവരിച്ചിട്ടാ-
വശ്യമില്ലാത്തതും ആകുന്നു.

ഈ പുസ്തകം എഴുതുന്ന സമയം ആയപ്പോഴേക്കു കാര്യഗൗരവം ഓർത്തു വല്ലാതെ മുഷിഞ്ഞുതുടങ്ങിയെങ്കിലും ഇതിനേൽ മറ്റൊരു ജനങ്ങൾ എത്രപരയെന്നു എന്നറിഞ്ഞിട്ട് രോഷം എഴുതാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചുകൊണ്ടു് പേരുവയ്ക്കാതെ “മലയാളീ” പത്രത്തിൽക്കുറേയ്ക്കു ചേർത്തുവന്നു. ആയിട്ടെയു ആരെ അറിയാൻ ചിലർ ഗൃതികൂട്ടുന്നതായി പത്രാധിപരായിരുന്ന മിസ്റ്റർ കുറുപ്പവർക്കും എന്നെ തെയ്യപ്പെടുത്തി. അപ്പോൾ ഇതിനേക്കുറിച്ചു ദോഷമായോ ഗുണമായോ ആരും ഒന്നും പറയാതിരുന്നതിനാൽ ഉണ്ടായ പശ്ചാത്താപം നിമിത്തം വസ്തുതയെല്ലാം കാണിച്ചു മറ്റൊരു മന്ത്രി കേരളവർമ്മ വലിയകോയിത്തമ്പുരാൻ സി. എസ്. ഐ. തിരുമനസ്സിലേയ്ക്ക് ഒരു വിജ്ഞാപനം അയക്കയും അവിടുന്നു ദയാപൂർവ്വം ചുവടെ ചേർന്ന മറുപടികല്പിക്കുകയും ചെയ്തു.

ഏഴുതുകിട്ടി മലയാളീയിൽ “രാമചന്ദ്രവിലാസം” കണ്ടുതുടങ്ങിയതു മുതൽ അതിനെ കൈതുകത്തോടുകൂടി നോക്കുകയും, അതിന്റെ കർത്താവ് ആരായിരുന്നാലും അയാളുടെ അതുതന്നെ പ്രാചീനമായ യന്ത്രത്തിൽ സംഹല്പം ഉണ്ടു കാട്ടു എന്നു പ്രാർത്ഥിക്കുകയും ചെയ്തുവന്നായിരുന്നു. “ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം” മണിപ്രവാളം തോട്ട സദ്യം കീഴടക്കുന്നതിൽ വേണ്ടുന്ന യോഗ്യതയുള്ള “രാമചന്ദ്രവിലാസം” തിന്റെ കർത്താവാണു വെളിപ്പെടുത്തുന്നതിൽ നിങ്ങൾ ഒട്ടും അനുകൂലപ്പെടുന്നില്ല. “ഭീമകേതനചരിതം” മുതലായ കൃതികളിൽ നിഴലിച്ചിട്ടുള്ള നിങ്ങളുടെ കവിശാസ്ത്രം ഈ കാവ്യം പ്രശീയസിദ്ധമായ ഒരു പ്രതിഷ്ഠയായ കൊടുക്കുന്നതാണെന്നുള്ളതിൽ യാതൊരു സംശയവുമില്ല. ഇതിനെ പരിപൂർണ്ണമാക്കുന്നതിനു വേണ്ട സൗകര്യങ്ങളെല്ലാം ശ്രീരാമന്റെ അനുഗ്രഹത്താൽ നിങ്ങൾക്കുണ്ടാകട്ടെ, എന്നു പ്രാർത്ഥിക്കുന്നു.

ഇ ൨൦.

KERALA VARMA.

അശിവാരുപമായ ഈ തിരുവെഴുത്തിനാൽ ഞാൻ ലബ്ധിയെഴുന്നയിട്ടു് പിന്നീടു് പത്രത്തിൽ ചേർന്ന മറ്റൊരു കണ്ടുകെട്ടെ

മുഖത്തെ ആവശ്യമുള്ള പക്ഷം എന്റെ പേരുകൂടി വയ്ക്കുന്നതിനു വി-
രോധമില്ലെന്നു പത്രാധിപന്മാർക്കു സമ്മതം കൊടുക്കുകയും ഈ
കാലത്തേ മുഴുവനാക്കുന്നതിന് പൂർവ്വാധികം നിഷ്പക്ഷതാദരംഭി-
ക്കുകയും ചെയ്തു.

പിന്നീട് കേരള-മീനത്തിൽ കൊടുങ്ങല്ലൂർ വച്ചു സരസഭൂത-
കവിശ്രേഷ്ഠനായ കുഞ്ഞിക്കുട്ടൻ തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ അഭി-
മുഖ്യം ഉണ്ടായ സന്ദർഭത്തിൽ പ്രസംഗവശാൽ “സംസ്കൃതപുത്രയ-
ങ്ങളും മറ്റും ഭാഷാകവിതയിൽ ചേർത്തു പണ്ടത്തെ മണിപ്രവാള-
രീതിവരുത്താൻ ശ്രമിക്കുന്നതു ഭാഷയുടെ ഇല്ലാഴത്തെ സ്ഥിതിയ്ക്കു
നന്നല്ലെന്നാണു് പൊതുജനാഭിപ്രായം” എന്നും മറ്റും അവിടന്നു
അരുളിച്ചെയ്തു ഉപദേശപ്രകാരം ഈ കാവ്യത്തിന്റെ അരംഭത്തിൽ
ചുരുക്കമായി അവിടവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന വിഭക്തിപുത്രയങ്ങളേയും
ക്രിയാപദങ്ങളേയും കഴിയുമ്പോലെ ഇതിൽനിന്നു ചൂടനം ചെയ്തു.

“ഒരു നാഴിക വഴി കച്ചിന്” കമ്പുകാരനാ” എന്ന മട്ടിൽ
ഈ കൃതിയുടെ ഒറ്റത്തൂണിന്നു മറ്റൊരു തലയ്ക്കൽ വളരെ നാൾ
കൊണ്ടു ഞാൻ ചെന്നുപറിയതിന്റെശേഷം ഇതിനെ ഏകാഗ്ര
തയോടുകൂടെ ഒരു പരിശോധിച്ചു ശരിപ്പെടുത്തുന്നതിന്നു് ഞാൻ-
തന്നെയായാൽ മതിയാവില്ലെന്നു തോന്നി.

“ആപരിതാഷാഭിദിഷ്യാം
ന സാധു മന്യേ പ്രയാഗവർഷ്ണനാ
വേദവേദി ശക്തിതാനാ-
മാദ്മന്യ പ്രത്യയഞ്ചേതഃ”

എന്നുള്ള പണ്ഡിതാഭിപ്രായം അനുസരിച്ചു മനീഷിതിലക-
മായ മ. രാ. രാ. കെ. സി. കേശവപിള്ള അവകളെക്കൂടി ഞാൻ
ക്ഷണിക്കുവാൻ അദ്ദേഹം അവിടെ സസന്തോഷം സ്വീകരിക്കുകയും
എനിക്കുവേണ്ടി ധാരാളം സഹായിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്.

അന്നന്തരം സർവ്വശാസ്ത്രപാരംഗതനായ എ. ആർ. രാജരാജ-
വർമ്മ എം. എസ്., എം. ആർ. എ. എസ്. കൊച്ചുകോയിത്തമ്പു-
രാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് ഈ ഗ്രന്ഥം ആചാര്യപുരം ക്ഷമയോടുകൂ-

കൂടെ പരിശോധിച്ചു് അവശ്യമുള്ള മാറ്റങ്ങൾ ചെയ്തും ചെയ്തി-
ച്ചും സ്വാഭാപ്രായാസങ്ങൾ കല്പിച്ചൊരവതാരിക എഴുതിയും ഇ-
തിനെ അച്ചിപ്പിക്കുന്നതിന് യോഗ്യപ്പെടുത്തിയ ആ തിരുമേനി-
യുടെ ഓജസ്വീശീലത്തിന്നു ഞാൻ കടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

കുടുംബകാര്യവശാൽ ബലപ്പെട്ട സഞ്ചാരത്തിലും മറ്റും,
അച്ചടിച്ച പ്രസ്ഥകൾ പരിശോധിച്ചുകൊണ്ടു് ഒരു ചെറിയ ഭൂ-
മിപത്രത്തിന്റെ അവശ്യം നേരിട്ടുപോയി എങ്കിലും വലിയവി-
ശകകൾക്കിടയായൊരൊ പുസ്തകം അച്ചടിക്കുന്നതിലും ചിത്ര-
ബന്ധങ്ങൾക്കു് അവശ്യമുള്ള കുറുക്കൾ നല്ല മാതൃകയിൽ ചെയ്ത
ചേർക്കുന്നതിലും “മനോമോഹനം” അച്ചുക്കുത്തലവന്മാർ എനി-
ക്കുവേണ്ടി നല്ല ഒത്താശകൾ ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതും ഗണ്യമാകുന്നു.

ഇപ്രകാരം രൂപീകരിച്ച ഈ പുതിയ മലയാളകാവ്യത്തെ സ-
ജ്ജനസമക്ഷം സമർപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

അഭിപ്രായവർ നല്ലപാലെടനാക്കി-
ക്കുറവുരചെയ്കിച്ചമല്ലലില്ല തെല്ലം
അരിയ മണികൾ ചാണയിൽ തെളിഞ്ഞേ
പെരിയ വില്പയ്ക്കു തോട്ടമായ് ഭവിക്കൂ.

ശബര വൃശ്ചികം ൧൭൦൯

വിധേയൻ,

ചവറ,

ഈ. പദ്മനാഭക്കുറുപ്പു

രാമചന്ദ്രവിലാസം

മലയാളകാവ്യം

എൻ. ശ്രീശങ്കരപത്മനാഭൻ
അവിഷ്കാരം

ഒന്നാംസ്കന്ദം.

മാതൃഭൂമിയിലെ മഹാകാവ്യത്തിൽ
കീർത്തിപ്രതിഷ്ഠാപകനും മഹാത്മാ
മാതൃവിലാസത്തെ വഹിച്ചിട്ടുള്ള
ശ്രീരാമദേവൻ വിജയിച്ചിട്ടുണ്ട്.

നന്മയ്ക്കു മാപ്പുനേരം മഹേശൻ
തന്നെല്ലാമുണ്ണികൾ രണ്ടുപേക്കും
എൻമേൽ കനിഞ്ഞിട്ടുവരിന്നു വാക്കു
മമ്മയ്ക്കു മാപ്പ് താണിഹ കൈതൊഴുന്നേൻ.

൨

ആകാശത്തുനിന്നു ശുഭപ്രസാദം
സ്വപാകാക്ഷ പോലിങ്ങു കരസ്ഥമായാൽ?
ശ്ലോകാശ്രയം ദേശികരെ പ്രമാണി.
മേലുകാശ്ചേതസ്സാടു കൂടിട്ടുനേൻ.

൩

മിത്രാനുജ്ഞയിലുടിക്കുമുവീ-
വൃതാരികൾക്കൊക്കെ വസിപ്പതിന്നായ്
വിസ്താരിയാമുത്തര കോസലത്തിൽ
പ്രചാരതയായുണ്ടൊരു ജാജ്യാനി.

൪

യെന്നു മണ്ടാത്ത വിരോധികൾക്കും
ജയം ലഭിച്ചാൻ പണിയെന്നു കണ്ടു്
“അയ്യോഹ്”യെന്നുള്ളൊരു സാരഥനാമം
പയോജനമായിരിക്കേണ്ടി മൂന്നും.

൫

സപ്താധിപജന്മൻ ഫണസ്ഥയായോ-
രിഷ്ടശിമാതിന്റെ ലലാടഭേരേ
ശില്പം വിളങ്ങുന്നൊരു പൊട്ടുപോലാ-
ണിപ്പട്ടണം ഭൂരിവിചാസമോഹാൽ.

ന

വാനം തൊട്ടും മട്ടിലുയർന്നിരിപ്പ് ഭൂ-
ജാനീലാ നന്മാരുടെ മേടകകുടാൽ
നാനാവി വിശ്വനാഥിതന്റെ മൃത-
സ്ഥാനപ്രതിപാദനമെന്നു തോന്നും.

൭

എന്നൊഴുത്തും മേലൊട്ടു വരുന്ന പാത-
ബ്രാഹ്മണമെന്നുള്ളൊരു സംഭവനാൽ
ധാരാധര പണ്ടേ നിജവാസമോകും
സാധിച്ചതല്ലീ? സകലത്തിനുമേൽ.

൮

അഭിപ്രായനാശമായ ജാതർ നേര-
ലൂതിശ്രമേകുന്നതു കൊള്ളുവാനായ്
അഭിക്കിലെത്തുമൊഴിരിക്കുകൊണ്ടു-
ളാധിക്കുമല്ലീ? പകലേറുമിന്നും

൯

സൈവണ്ണസങ്കല്പിതമായ മട്ടു-
പ്പാവിൽ പതിച്ചുള്ളൊരു ചന്ദ്രകാന്തം
സേവിച്ചിടുന്നോരുതൈപമാററി
നിവാണമേകുന്നിഹ വിണ്ണവെപ്പോൽ.

൧൦

പ്രാകാശസ്ത്രങ്ങളിൽ നാലുപാട്ടും
നൽഗോപുരമാമുഖത്തിലെല്ലാം
വണ്ണങ്ങൾ കോലും മറയ്ക്കുന്നുണ്ടോ-
വണ്ണം വഹിക്കുന്നിതു നാൽമുഖത്വം.

൧൧

താഴാപഥത്തോളമുയർന്നുസോധ-
ലാലഗ്രഹമെന്നു ഹിമാംശു താനും
അതാൽ മഴക്കാറുമാനത്തിടുമ്പോൾ
മാരാരിയെപ്പോലിതു മേരിത്തേടും.

൧൨

അന്തഃപുരസ്ത്രീജന ലോചനത്തിൻ
ചന്തത്തിനൊച്ചെന്നു ജ്വരിച്ചുപോരാൻ
ചെന്താമരപ്പൂക്കൾ കിടങ്ങിപ്പെല്ലാം
പൊന്തുന്നു സാലത്തെ വളഞ്ഞിതിരികൾ. ൧൩

വൃന്ദാരകേന്ദ്രന്റെ പൂരത്തിനൊപ്പം
മിന്നുന്ന സാകേതപുരാണികത്തിൽ
നന്നായ് വിളങ്ങും ഷരയൂനദിക്കും
മന്ദാകിനിക്കും ചെറുതല്ല സാമ്രം. ൧൪

ദിവ്യരചമാണോരിതിലുള്ള തീർത്ഥം
സേവിച്ചിടുന്ന പല ജീവജാലം
മാലിന്യമെന്യേ മറിതംപ്രസാദം
കോലാ മഹാത്മാക്കൾ നിവോധ്യരതേ. ൧൫

പ്രജാധിപൻകാശാചനിപ്പുരത്തിൽ
സുജാതയാമിദമരീചയറ്റിൽ
അജക്ഷ്മാവല്ലഭസുന്ദരവായി
ബുജിച്ചുപോൽപട്ടെ ശ്രമാദിഗാനം. ൧൬

മനുസ്മൃതിക്കൊത്തൊരുഗർഭമെല്ലാം
മനുസ്മൃതിച്ചിറ്റു രമാസമന്താൽ
ഭരിച്ചിരുന്നതിരഥകുന്ദിവിരേൻ
പരമതിരുത്ത് കീർത്തിജനനമിവില്ലൊ. ൧൭

ഭാരിശ്ശരിശ്ശരികളില്ലത്തട്ടിൽ
ചൊല്ലുപുറത്തിക്കവകാശമില്ല
കൈക്കാണവുംകോഴയുമില്ലപോര-
ൽക്കാണവും മറ്റൊരുമേകി വേർ. ൧൮

ചൊൽക്കൊണ്ട കൈസന്ധ്യയുമെല്ലാമൊണ്ണി
കൈകേലിയും സൈന്ധ്യ സമീപതാനം
ദാരണമുത്തുൻ ന്നാലനദാ-
സാരംസാരമിത്രമമെന്തോപൊ. ൧൯

സന്താനമില്ലാഞ്ഞൊരുനാൾനൂപേരൻ
മന്ത്രിശാപനാരെവിളിച്ചുടുക്കൽ
മന്ത്രിച്ചു വല്ലായ്മയശേഷമപ്പോൾ
തന്ത്രജ്ഞരോരോന്നറിയിച്ചുപായം. ൨൦

ഏട്ടാമനാം മന്ത്രിസുമന്ത്രനപ്പോൾ
സാഷ്ടാഞ്ജപാതം നൂപനേ നമിച്ചു
ഉണത്തിനാൻ പണ്ടു സനല്ലമാരൻ
മുനീശാപൻ ചൊല്ലിയകാൽസാരം. ൨൧

പരിഗ്രഹിച്ചിട്ടു സുമന്ത്രവാക്യം
നരേന്ദ്രനങ്ങുശാപനാജയച്ചു
പെരുത്ത കൊതുഹലമാന്നുവേഗം
വരുത്തി വൈഭവേധകനെപ്പുരത്തിൽ. ൨൨

റസിപ്പുരോടിക്കഥയാച്ചമേന്മാൻ
വചിച്ചിതിൻ തീച്ചയറിഞ്ഞശേഷം
വരിച്ചു വൈഭവേധകനോടു ഭൂപൻ
പരിഷ്കാരം നന്ദനകാമയാഗം. ൨൩

സത്രത്തിനായ് വേണ്ട സഹായകമ്മം
ധാത്രിപതിക്കേകണമെന്ന മട്ടിൽ
പ്രത്യക്ഷമായ്തന്നു വസന്തമപ്പോ-
ളുദ്യാനഭൂവികലുപേതമോദം. ൨൪

സശോകനാം ഭൂമിപതിക്കു തൻപേർ
വിശങ്കമേകുന്നതിനെ ന ചോലെ
വിശേഷപുഷ്പങ്ങൾ ശിഷ്ണുലേനീ-
ട്ടശോകപുഷ്പങ്ങൾ വിളങ്ങിയെണ്ടും. ൨൫

ചുമന്ന പുത്തൻ തളിർ നാലുപാടും
ചുമന്നു തൻ പേരിനടുത്തകൃത്യം
നൂപന്നു ചെല്ലേണ്ടതിനാശയോടും
നിന്നു നീളെസ്സഹകാരസംഹാരം. ൨൬

മഖം ഭുജിപ്പാനെഴുന്നള്ളുമംബാ-
സഖന്റെ പുജയ്ക്കുതകീട്ടുവാൻ പോൽ
പ്രകാശമൊക്കെപ്പതുപുഷ്പമേന്തി-
സ്സുകണ്ണികാരം സുതരാം വിളങ്ങി. ൨൭

മാനം വളർന്ന മഖോത്സവത്തേ
മേനിപ്പെടുത്താനൊരു ലക്ഷദ്വീപം
സ്കന്ദങ്ങളിൽ തത്ര കൊളുത്തിയോണം
ചാവേയവും മൊട്ടുകുളിപ്പിളി. ൨൮

ഗാരമണാളന്റെ ഗുണത്തെ വാഴ്ത്തും
ഭൂമിരേഫവന്ദിപ്രകരത്തിനുണ്ടാൻ
മരന്ദമേന്തിട്ടു മലർക്കടത്തിൽ
സരോതഫലപ്പായ്ക്കുമുല്ലസിച്ഛു. ൨൯

അംഭസ്സു നിഷ്പല്ലവമാക്കുവാനായ്
കുടുംബമേന്തി പാലിയുതച്ചുപോലെ
സംപ്രദാനായ് ചന്ദനപദ്മതോരൻ
രവിഭാനിചൻ വന്നിഹ വീശി മെല്ലെ. ൩൦

മാതൃനിനങ്ങളിൽ നാരദൻ തൻ
കരത്തിൽ മേവുന്നൊരു വീണപോലെ
വിശുദ്ധമായിട്ടു മുഴങ്ങിമാന്യ
രസത്തിനാലക്കുകുറുക്കണം. ൩൧

വിശപംഭോവല്ലഭനശ്ചമേധം
വിസ്താരമായിട്ടു കഴിച്ചശേഷം
പുതീയസത്രം നിറവേറുവാനാ-
യത്ഥിച്ഛശാന്താപതിയോടുധന്വൻ. ൩൨

പാകാരിമുൻപായ നിഖിമ്പലോകം
യാതാംശമൻപോട്ടു പരിഗ്രഹിപ്പാൻ
ഭൂകാമുകൻ തന്റെ മഖാന്തരാളേ
ലോകേശനോടും ഭൂതമാനിച്ചു. ൩൩

സംസാരഭേദവിരക്തകാട്ടം
ഗംഗം സമീപ്താനന്തതായ്യാവേ
നിവേദനഭേദതാഴ്ച വെണന്നിന്ന-
ശ്ലീപ്തസന്ദർഭേ വിധിയോടുചെന്നോൾ. ൩൨

പുലസ്തപ്തപൗരാളിമ ഭൃഷ്ണരക്ഷോ-
ബലത്തിനാലേറെവലത്തരോ! ഞാൻ
വിലേശയശ്രേഷ്ഠനമിന്നു ഞാനാം
ലലാടപുണ്യത്തെ വെടിഞ്ഞിടറായ് ൩൩

കമ്ബങ്ങളൊട്ടുക്കു കുറഞ്ഞു ലോകേ
ധമ്ബങ്ങളും കാടുകരേറി കാഴ്ച!
ശമ്ബവിനാ ദിക്കരിവീരരേട്ടു
മമ്ബങ്ങൾ ഭേദിച്ചുഴലുന്നു പാരം. ൩൪

ഠൠമട്ടിമുണ്ടായൊരു ദുഃഖിപാകം
നേരിട്ടു വലിച്ചുതു കാർത്തയായ്
നാളൊട്ടു പൊയ്ക്കോരിന് കാലവർഷം
പെയ്തിട്ടു മോലങ്ങളുമെത്രകഷ്ടം! ൩൫

കുലാഞ്ജനാവുനവുമുഖസ്മി-
കുലങ്ങളും വിപ്രതമാന്തിമുഖം
നിലത്തു തുക്കുന്നാരു ബാഷ്പവർഷം
ഫലിച്ചിടുന്നില്ല മഴയ്ക്കുതുവൃം. ൩൬

കഷ്ടം ബഹുവ്രീഹിതയെന്ന വേർപെ-
ട്ടൊട്ടേറെനാളായി മുഷിഞ്ഞ മട്ടിൽ
സ്വപ്നത്തിലെ “ദ്രാഗവൈരി”യെന്നാ-
വാക്കുകൾപ്പെട്ടു ലയിക്കുമായ്. ൩൭

ഇത്ഥം നമുക്കിങ്ങു പലേവിധത്തിൽ
സിദ്ധിച്ച ഭണ്ഡങ്ങളുണർന്നിനേൻ ഞാൻ
ചിത്തേ വിചാരിച്ചിവിടുന്നു മേലാൽ
കർത്തവ്യമെന്തെന്നു വിധിക്കവേണം. ൩൮

വിധിക്കു മേലായ് പുനരെന്നുമില്ലാ-
വിധിക്കുപാത്താലഴിവില്ല തെല്ലും
വധിച്ചിടും മാനുഷനെന്നു മൂന്നെ
വിധി, ചൂവക്കുന്തിവിടുന്നു തന്നേ.

പാ

ഹാഹാ! മനുഷ്യാവലിയോളംകണ്ടാ-
ലാഹാരമത്രേ രജനീചരക്ക്
മോഹാതിരേകത്തൊട്ടു ചെന്നെതില്ലോൻ
ദേഹാഭിമാനം വിട്ടമന്നതന്നെ.

പാ

വല്ലായ്മയെന്നിങ്കലുമുള്ളകാല-
ത്തല്ലാതെകണ്ടീശപരനാമധേയം
തെല്ലെങ്കിലും ചേതസി ചിന്തചെയ്യ-
ന്നില്ലെന്നതെല്ലാരിലുമുള്ളതത്രേ.

പാ

അംഭോജുന്മാവിത്ര കേട്ടനേരം
സംഭ്രാന്തിയുൾക്കാമ്പിലുയർന്നു പാരം
ജ്ഞാനമേന്മയൊന്നാണെൻ പദാരവിന്ദം
കമ്പിട്ടുണർത്തിക്കണമെന്നറച്ചു.

പാ

നാലാനന്ദൻ ദേവകളോടുമേററം
മാലാൻനില്ക്കുന്ന ധരിത്രിയോടും
നാലാമണാളന്റെ നിവാസമാമ-
ല്ലാലാഴിതൻ തീർത്ഥമണഞ്ഞുവേഗം.

പാ

ചോലാഗ്നികോടിപ്രമോം കിരീട-
ജ്വാലാകലാപത്തൊടുമാനനത്തിൽ
ഭൂപും കിരീടനീലയോടുമേറ്റം
നീലാഭിമണ്ണാൻതൻ രാജ്യം കണ്ടാൻ.

പാ

കാഹാരം നല്ലൊന്നി കലൻ പറ്റാൻ
ലാഹാരത്തിനുള്ളൊരു രാജ്യം
പേരിടുന്നതെന്തുമ്മിനാശിമിതയാ-
രേറെത്തരംപോലവരേതവോടീ.

പാ

സഹസ്രപത്രോരുവനാദിയാമ-
മ്മഹാസമാജം പുരുഷേതിച്ഛവം
മഹാമുനീന്ദ്രേണ മദഗ്രന്ഥനാകം
മഹാപുമാനെ പ്രണമിച്ചുവേഗം.

രച

മന്ദസ്തിതംകൊണ്ടു പയഃപയോധി-
ഷണിദ്രയാവദ്യനിറം നിറച്ചു്
നന്നായ് കടാക്ഷിച്ചു മുക്കുന്ദനേവം
വൃന്ദാർകന്മാരെടുരച്ചിതപ്പോൾ.

രൻ

ഹേഹേവിയെ! വിണ്ണവർന്നാഥ! യുഷ്മൽ-
ഗേഹേ വിപത്തിയിടെയെന്തു? ചൊൽക
ഈവണ്ണമെല്ലാവരുംമൊത്തുമേന്തി-
ട്ടിവനയാത്രയ്ക്കു വിശേഷമെന്തു?

രീ.

നായണൻതൻ മൊഴികേട്ടനേരം
പാരം പ്രമോദിച്ചു നിഖിമ്പലോരർ
സ്തേരാന്യനാം മാധവനോടു കമ്പി
ട്ടോരോന്നു ധാതാവറിയിച്ചുപിന്നെ.

രൂ.

ഞങ്ങൾക്കു സന്താപമൊഴിപ്പതിന്നാ-
യെന്നു നിഷ്പഷയോടൊരിക്കലും
മറ്റുപ്രസിദ്ധിക്കു മടക്കമെന്നൊ-
ന്നിങ്ങെന്നുവാറുള്ളതു ദീനബന്ധോ!

രൂ.

മാത്സ്യമേറും പിശുനക്കുപോലും
വാത്സല്യമുൾക്കൊണ്ടതും കൊടുപ്പാൻ
ഉത്സാഹിയാം നിന്തിരുമേനി പിന്നെ
തപസ്സേവകർക്കൊക്കെക്കൊടുക്കയില്ല?

രൂ.

നികൃഷ്ടമായുള്ള മൃഗസ്വരൂപം
പ്രകൃഷ്ടനാമങ്ങു ധരിച്ചു മുന്നേ
ജഗൽപ്രഭോ! മുന്നടി മണ്ണുവാങ്ങാൻ
പ്രകാമങ്ങെന്നുത്തൊടീരുന്ന പിന്നെ.

രൂ.

അയോധ്യമാമിത്തൊഴിവിജ്ജനത്തെ-
 ദ്വലത്തുവാൻ ചെയ്ത ചരിത്രമോത്താൽ
 നിജാശ്രിതനാക്കു ഗുണം വരുത്താൻ
 സഹിച്ചിടും സത്തുകൾ സങ്കടത്തേ.

൫൫

അന്നന്ന ചേരുന്ന വിപത്തൊഴിപ്പാൻ
 സന്നദ്ധനായുള്ള ഭവാനെ നിത്യം
 വന്നൊന്നു കൂപ്പാത്ത കൃതഘ്നജാതി-
 ക്കൊന്നാംതരക്കാരിവെ ഞങ്ങളെല്ലാം.

൫൬.

ഇന്നന്ദികേടിന്റെ ഫലങ്ങൾ താനേ
 വന്നിങ്ങകപ്പെട്ടടിയത്തിനെല്ലാം
 ഇന്നും ഭവാനോടത്രണത്തുവാനാ-
 യൊന്നിച്ചിവണ്ണം വിടുകൊണ്ടു ഞങ്ങൾ.

൫൭

ശ്രോതാവേ പ്രവർത്തിച്ചു സന്നാത്തനും ന-
 ന്നാഹ്വതനും മഹാശയനാൽ
 പാദപാദം വെക്കുന്നയാൾക്കായിട്ടാ-
 ലൊരാശ്വപാദങ്ങളു കിട്ടുകൊള്ളും.

൫൮

ഇക്കണ്ട ഞങ്ങൾക്കു മലയ്ക്കുമ്പ്രമാകും
 ചൊല്ലെല്ലാണ്ടു ലങ്കാപുരി പണ്ടു ക്തികണ്ഠൻ
 ഉൽക്കണ്ഠിതൻ ജ്യേഷ്ഠനെ വെന്നു വേഗാൽ
 നിപുണ്ടകൻ വാണു ഭരിച്ചുടുന്നു.

൫൯

അചാരവിഭേദിതകളായ ദുഷ്ട-
 കാചാര്യനായുള്ള നിശാചരന്മാർ
 ഭൂചക്രവാളം മുഴുവൻ മുട്ടിച്ചാൻ
 നീചപ്രവൃത്തിക്കിതു നല്ല കാലം.

൬൦

അയോധനംചെയ്തു ദശാസ്ത്രനോട-
 ഞായാസമാന്നാശ്രമമീനരായി
 പായും പരന്മാർശരണം ലഭിച്ചു-
 തീയകുപുത്രന്റെ പുരത്തിൽമാത്രം.

൬൧

കരുത്തനാം രാവണനാത്തരോഷം
മുധത്തിനായിരുന്നൊടോരോഷം
പെരുത്ത കണ്ണീരി“മുപേന്ദ്ര! വജ്രാ”
യുധത്തിനെച്ചുട്ടു തുകച്ചു ശക്രൻ.

നാമ

ലഭേശപുത്രൻറെ ബലത്തിനാലാ-
തകംവളർന്നിട്ടു വലാത്തകന്നു
സംക്രന്ദനതപം പരമീയിടയ്ക്കേ
സംപ്രാപ്തമായൊള്ളു ദയാപയോധ!

൦൩

അന്നം കഴമ്പാമിഷമെന്നിതെല്ലാം
മന്നന്നൊരുക്കീട്ടു പചിപ്പതിനായ്
എന്നും മടപ്പുള്ളിയിലഗ്നിദേവൻ
ചെന്നബ്ഭിപ്പേറ്റു മടച്ചിടേണം.

നാമ

വാട്ടംവിനാ കുല്പകവൃക്ഷമെല്ലാം
ദുഷ്ടൻമുവട്ടോടെ പരിചുവൻറെ
തോട്ടത്തിൽ നട്ടാനതു നാങ്കാലോകം
ചട്ടം പിഴയ്ക്കാതെ നനയ്ക്കുവേണം.

നാമി

തണ്ണീരുകൊണ്ടും സുരനാരിമാർതൻ
കണ്ണീരുകൊണ്ടും വളരും മരത്തിൽ
അന്നന്നു വാട്ടുന്ന സുമങ്ങലം പോലും
മന്ദാനിലൻ വീഴ്ത്തു കിലുണ്ടനത്ഥം.

നാമ

നായാട്ടു നീങ്ങിട്ടു പിയത്തുവാടി-
സ്സായാഹ്നകാലത്തവനങ്ങു വന്നാൽ
വീശിത്തണുപ്പിക്കണമാശുഗൻപോയ്
മോശത്തരം പറുദീതല്ലയെങ്കിൽ.

നാമ

ആവശ്യമുണ്ടായിവരുമ്പോരോ-
പ്രാവശ്യമോരോവിധമായോടും
സൂര്യേന്ദുഗോളങ്ങളിച്ഛിക്കാത്താൽ
പാരം കഴുപ്പത്തിൽ വരുംകവാശമ.

നാമ

കുളോരയെന്നിന്നു പറഞ്ഞിടുന്നി-
 ഞ്ഞോട്ടേറെ വാഗ്ദൈവമില്ലതാനും
 മുട്ടാളനാംപണ്ടുതിമുഖാഗ്നിമുട്ട
 പൊട്ടിക്കുമാറായി ജഗത്തരോഷം.

നന്ദൻ

മത്സ്യന്റെ കൈപ്പെട്ടു മരിച്ചിടാത-
 ന്നക്കുഞ്ചരണില്ലാതെ നാരമെന്നും
 വശവുമി ഞ്ഞുനന്തി, മേലാൽ
 കത്തവുമെല്ലാമിവിടേയ്ക്കുതന്നെ.

൭൦

മനുഷ്യജന്മത്തെയെടുത്തു വേഗാ-
 ലിനിബ്ബവാൻ രാക്ഷസപരമെല്ലാം
 ഹനിച്ചുപാലിക്കുന്ന മിജ്ജനത്തെ-
 ള്ളനത്ത കാരുണ്യഗുണംബുരാശേ.

൭൧

വിരിഞ്ചനോരും മൊഴി കേട്ടുനോരേ
 മുരന്തകൻ ദീനജനാനുകമ്പി-
 ചിരിച്ചു പശ്ചേന്ത്യദയം കുറഞ്ഞോ-
 ന്നരച്ചു ലോകേശനൊടിപ്രകാരം.

൭൨

തെല്ലും മനോവേദന വേണ്ട നിങ്ങൾ
 ക്കെല്ലാം മതംപോലെനടത്തിവെച്ചുൻ
 പൊല്ലാപ്പു കാട്ടുന്നൊരു ദുഷ്ടരെടു-
 ക്കില്ലാതെയൊരാളു ഭയപ്പെടാത്തുൻ.

൭൩

ജനിക്കുവാൻ പണ്ണിരഥക്ഷിതിക്ഷി-
 ത്തന്മുജനായുത്തര കോസലത്തിൽ
 ഹനിക്കുവാൻ കൌണപരെത്തൊമൽ-
 ള്ളനിപ്പൊയ്ക്ക് മൃവതമുരുവിഷം.

൭൪

പടക്കുത്തികളെനിക്കുവേണ്ടി-
 ത്തണയ്ക്കുവാൻ ദേവകദംബമെല്ലാം
 മനക്കത്തോടു മന്ദീരലത്തിൽ
 പിറക്കാനും മക്കടവീരായി.

൭൫

പീതാംബരൻ ദേവകളോടിവണ്ണ-
മോതിക്കടാക്ഷിച്ചു മറഞ്ഞുമെല്ലേ
ബേദംവിനാ നാൽമുഖനും നിമിത്വ-
പ്രാതങ്ങളും പൂക്കു നിജം നിവാസം.

൭൬

വിരിഞ്ഞിയും പിന്നെയുരച്ചു, ഭേദോൽ-
ക്കരത്തെ നോക്കിട്ടിനിനിങ്ങുളവെ
പരാക്രമംകൂടിയ മക്കടൈവാഹം
ധരാതലത്തിങ്കലുദിക്കവേണമ.

൭൭

പണ്ടിജ്ജഗൽസൃഷ്ടി തുടങ്ങിയപ്പോ-
ളുണ്ടായ പുത്രനുമ ജാംബവാനും
ഒത്താശ വേണ്ടുന്നതവക്കുചെയ്യാ-
നൊത്താശയോടിപ്പൊഴുമുണ്ടുഭൂവിൽ.

൭൮

ലോകേശനോമത പ്രഭുവായ നിന്മേലാമെല്ലാം
നാകേശനാഗിസംസാരംകൂടി നാൽമു
ശ്രീകേശവന്നുതവി രാജാജീവിങ്ങുളവ-
തേകീടുവാൻ കപിബലത്തെപ്പോലിവിട്ടു.

൭൯

ഉഷക്കേരുന്നാരു ബാലിയെസ്സുരവരൻ
സുഗ്രീവനെസ്സുതും,
യോഗ്യന്മാക്കൊരു രത്നമായ ഹനുമാൻത-
ന്നെജ്ജഗൽപ്രാണനും,
സൃഷ്ടിച്ചാർ, ബാഹുവാനരപ്പടയെ മ-
ററുജ്ജോരുവാനോകളും,
ശിഷ്ടന്മാരവരേവരും പ്രതിദിനം മോ-
ദിച്ചുമേവീടിനാർ.

൮൦

രണ്ടാം സൂത്രം.

സത്തമൻ ദശരഥൻ നടത്തുമ-
 പ്ലത്രകാമയ ജനാനതരേ തദാ
 തീയിൽ നിന്നൊരു പുമാനദിച്ചു-
 ന്നാശു, യാജകകുതുഹലത്തെടേ. ൧

അച്ഛതാംശമകമേ വഹിക്കയാ-
 ലുപ്ലമാനമതിമാത്ര ദുർഗം
 സ്വപ്നപാത്രഗതമായ പായസം
 രണ്ടുകൈയലുമെടുത്തു നിന്നുതേ. ൨

“ഹേ മഹീശ്! തനയാത്മിയം വോൻ
 ഹേമപാത്രമിതിലുള്ള പായസം
 ക്ഷേമഭേദേ പതിനൊമ്പതായി നൽ-
 സ്സോമബിംബമുഖിമാക്കു നൽകെടോ!” ൩

ഏന്നരച്ചു പുരുഷന്റെ കൈയിൽ നി-
 നന്നുപേശപരനത്തേറ്റു വാങ്ങിനാൻ
 മന്മനാചമരപാവനഞ്ചിയിൽ-
 പ്പൊന്തി വന്ന സുധയെ ഗ്രഹിച്ചുപോൽ. ൪

രാജവത്സുതനായ് പിറക്കുവാ-
 നിപ്രപഞ്ചജനകൻ കൊതിക്കയാൽ
 പുഷ്പനാദ ദശരഥനു വന്നൊരി-
 ബ്ബാഗ്രമന്ത്രിപുരുഷൻ ദുർല്ലഭേ. ൫

പിന്നെ മനനിരുഭാതുമാക്കുമാ-
 യൊന്നുപോലെ വകയിട്ടു പായസം
 തന്നിളം പ്രഭുക്കളേ നന്ദിപ്പിളം
 മന്നിപ്പും കതിരവൻ റിട്ടുന്നപോൽ. ൬

കേസലാത്മജയിലേറെ മാനവും
കേകയാണുനയൊട്ടുറ രാഗവും
കൂട്ടമദുശരഥൻ സുമിത്രൻ
കാംക്ഷിതത്തെയവർമൂലമേകിനാൻ.

൭

തുംഗബുദ്ധി തിരളം പതിക്കെഴും
വാഞ്ചിതത്തെയറിയുന്ന കാനമാർ
തമ്മിലൊത്തു വിഭജിച്ചു പായസം
മാതാഗിഷ മടിവിട്ടു നൾകിനാൻ.

൮

പണ്ടിരുന്നപടിയസ്സുപണിമാർ
രണ്ടുപേരിലുമദേബുദ്ധി താൻ
പൂണ്ടു വാണിതവൾ മത്തജന്തിതൻ
ഗണ്ഡഭിത്തിയുഗളത്തിൽ വണ്ടുപോൽ.

൯

സൽപ്രജാത്ഥമരാശ ഭൂതമാം
ഗർഭമേറിതവർ മൂലശ്ചക്രമാൽ
ചാരുനീരമമുതാഴ്വേലേനിട്ടും
സൗരനാഡികൾ ധരിച്ചിടുന്നപോൽ.

൧൦

ദേവനേകനവനന്നനേകനായ്
മേഘി രാജമഹിഷീ ജനോദരേ
പങ്കമറു തെളിയും ജലത്തില-
ത്തിങ്കളിൽ കല വിളങ്ങിടുന്ന പോതി.

൧൧

ഒന്നുപോൽ പ്രജകളെബുദ്ധിക്കയാ-
ലൊന്നിനെന്നു വിളിച്ചുമ,ത്തവർ
ഇഴുലുവാൻ പൊതി നിരുന്നനിനിട്ടും
ശാലി തന്നഴകൊടേ വിളങ്ങിനാൻ.

൧൨

അപ്യുതൻ കലയകത്തിരിക്കയാ-
ലുച്ചലിച്ഛാത കളായകാന്തി പോൽ
കൊച്ചുരോമനികരങ്ങൾ കുക്ഷിമേൽ
മെച്ചമായ് വിലസിവന്നു മെല്ലവേ.

൧൩.

പൊൻകുടത്തൊടിയുന്ന പോർമുഖ-
 യ്ക്കുമായി വിലസുന്ന മൊട്ടുകൾ
 മങ്കമാരുടെ കരിങ്കുചത്തിനാ-
 തങ്കമേകുവതിനന്നിരുണ്ടു പോൽ.

൧൦൪

താണിതന്നു തരളായതാക്ഷിമാ-
 ള്ക്കുണിലുള്ള രുചിയെന്നിരിക്കിലും
 ഹൃദിവന്നു മനതാരിലാഗ്രഹം
 ചോരൊഴിച്ചിതരസാധനങ്ങളിൽ.

൧൦൫

കമ്പ വിത്തു വരവേ നതാംഗിമാ-
 ക്കമ്പരന്നഴിയുമാടയെപ്പൊഴും
 മുൻപിലെപ്പതിവിലും പതിഞ്ഞുപോൽ
 വെമ്പലൊക്കെയടനത്തുചുയിൽ

൧൦൬

ദാഹമേറുമിഹ ഭൂമിയിൽക്ഷണം
 മോഹമാനും തടിപോൽ കിട്ടുന്നിടം
 ദോഹമൊക്കെയൊരുപോൽ വിയർത്തിടും
 സ്നേഹവാക്കു സഖിമാരുച്ചിടും.

൧൦൭

മേനിപ്പൂണ്ടു മൃദുമേനിയെങ്കിലും
 ഗ്ലാനികൊണ്ടു മിഴിതാണുപോയിപോൽ
 മാനിനീമണികളന്നു മണ്ണുതാൻ
 തിന്നുമന്ദമറിയാതൊരുത്തരും.

൧൦൮

വൃക്കമായവയവങ്ങളിൽ തുലോം
 നൽതലാലനിറമാം ഞരമ്പുകൾ,
 ചിത്തവൃത്തി പലതായ് പലപ്പെഴും;
 നിദ്രയും മടിയുമന്നു സന്ധ്യമായ്.

൧൦൯

ശാർണ്ഡനാദക സുദർശനങ്ങളെ-
 ള്കൂണ്ടു ചെററു ചെറുതായ പൂരവർ
 സ്വപ്നവേളയിലടുത്തുതങ്ങളെ-
 ള്ക്കത്തുനില്പുതവർ കണ്ടു കൌതുകാൽ.

൧൧൦

തകവണ്ണമിയവുന്ന തൂവലിൻ
ഭംഗി വാനിൽ നിവീരേറ്റുത്തെയും
ഉത്തരൈക്കിവിനെത്തടഞ്ഞുപോം
പക്ഷിരാജനവരെ ലരിച്ചുപോൽ. ൨൧

നല്ല മാറിൽ നിറമാൻ കൈസ്തൂഭ-
ക്കല്ലിനുള്ള വടിവേന്തിയാദാൽ
ചത്താം വിശരിയെലരിച്ചൊര-
ല്ലത്ത വന്നുചെയ്തീട്ടു നിന്നു പോൽ. ൨൨

നാകലോക നദിയിൽ കുളിച്ചു ന-
ല്ലാഗുമാൽക്കരിച്ചുളയ്ക്കേതികൾ
ബ്രഹ്മചാരികളുടെതരേഴുപേർ
നില്പതും സപദി കണ്ടു വിളയിൻ. ൨൩

സ്വപ്നവാത്തയിൽ ഭൂമനീറ്റ നാ-
മുലഗാത്രികൾ ചൊഴിഞ്ഞുപോയവേ
ലോകനാഥഗുരുവായ് ഭവിക്കിൽ ഞാൻ
കേമനെന്നാഭിമാനമാൻ പോൽ. ൨൪

ധർമ്മശാലി ധരണീ പുറന്തൻ
കർമ്മശാസ്ത്രവിധിപോലനന്തരം
നന്നയോടുശുഭകേമമൊക്കയും
ശർമ്മപൂത്തി പരുവാൻ നടത്തിനാൻ. ൨൫

ചാറ്റമാസനവകം തികഞ്ഞിത-
ച്ചുരുമ്പിഞ്ചമുവിമാക്കുഗർവ്വം
കൈടഭാരികുത്തണാബലത്തിനാൽ
കൂടിയന്നു ശുഭലക്ഷണങ്ങളും. ൨൬

തുണ്ണശികളിലഞ്ചു ചേചരം
ഒണ്ണമേകുവതിനേഴിൽ മണ്ണലൻ
അണ്ണഭത്തിലമൃതാംശുവോടു ചേ-
ന്നംഗിരസ്സുമൊരു യോഗമാൻ പോൽ. ൨൭

കർമ്മശക്തി വഴിപോലെ നാൾകുവാൻ
കർമ്മസാക്ഷി ഭഗവാൻമപ്പൊഴേ
കർമ്മഭാവമതിലാണ്ടു ഭൂപസൽ-
ക്കർമ്മവൈഭവവശാലയന്നുപോൽ.

൨൮

സൂര്യവാരമദിതിക്കു മുഖ്യമാം
താരവും നവമിയും കലന്നാൾ
ഭൂമിഭൂതന്ദ്രിയാമരിൽ മുത്തവർ-
ക്കാമനസ്സമുളവായി വന്നുപോൽ.

൨൯

മണ്ടിമണ്ടി മലരിൻമണങ്ങളേ
കൊണ്ടിട്ടു പവനൻ സമാനനായ്
ന.ന.ലഞ്ഞുലകിലന്നു സുതകാ-
മന്ദിരത്തിലുമണഞ്ഞു മന്ദമാന്.

൩൦

കാരാഴിഞ്ഞു കമലേഷ്ട കാമുക-
നേറിവന്നൊളികളപ്പൊഴുക്കരും
വർഷാസലതയോ? ദശാസ്ത്രനിൽ
സംശയം കുറുകയോ? മറ്റൊത്തുതം.

൩൧

പേരിനാലപകടങ്ങൾ വല്ലതും
കൈവരാതമരുവാൻ കബന്ധവും
ശുദ്ധമായ്; പുകയൊഴിഞ്ഞുനല്ലപോ-
ലുള്ളുപലിച്ചു യജുനാഗിയും തദാ.

൩൨

മന്നവൻ മന്ദിരിമാരിൽ മുഖ്യയാം
കോസലാത്മജ ലഭിച്ചു പുത്രനേ
രാവിലോഷധി തമസ്സൊഴിച്ചിടും
നൽപ്രകാശനികരത്തെയെന്നപോൽ.

൩൩

സൂര്യവർശമണി ദീപമായ് പരം
തുല്യമരൊളികലന്നുക്കത്തിനാൽ
സുതകാലയ വിളക്കിൽ വാണിടും
ആൽത്തിരിക്കു തെളിമൊന്നു മണ്ടിപോൽ.

൩൪

പള്ള ചൊട്ടി മകനോടുകൂടെയ-
ത്തള്ള മെത്തയിൽ വിളങ്ങി നല്ലപോൽ
വീർ വരണ്ടൊരു നിഖിമ്പവേണിതൽ-
സൈകതേ സരസിജ്ഞൊടൊന്നുപോൽ. ന.൫

കണ്ണിനെയ്ത കുതുകംവളർത്തപൊ-
ന്നിതന്നുടലുകണ്ടു തൽക്ഷണം
രാമനെന്ന ഭൂവനൈകഭൂപാ
നാമധേയമുരചെയ്തു ദേശികൻ. ന.൩

പെററുപോൽ ഭാരതനെന്ന പുത്രനെ-
ത്തൊട്ടുത്ത ദിനമങ്ങു കൈകയീ
ലക്ഷ്മിയെ പ്പെരിയ നീതിയെന്നപോ-
ലമ്മയെപ്പരമലക്ഷ്മിച്ചവൻ. ന.൭

വിദ്യ താനറിവുമുറ താഴ്മയും
പെററിടുന്ന വിധമ സ്തമിത്രയും
ലക്ഷ്മണൻ പുനരരിപ്പെന്നെന്നര-
ണ്ടാത്മജാതരെയിരട്ട പെററുപോൽ. ന.൮

ഭൂവിൽ വന്ന ഭഗവാൻ പിറക്കയാൽ
ദ്രോഷമിങ്ങവതരിച്ചു വന്നപോൽ
മണ്ടലും വൃഥകളും വെടിത്തുസൻ-
മങ്ഗളം ധരണിയിൽ പ്പറന്നതേ. ന.൯

രാവണൻ കണവരൈക്കുമയ്യയാ-
ലാവലാതിയൊടിയുന്ന ദിക്കുകൾ
നാലുദേഹമൊടങ്ങുൻ പിറന്നപോ-
താശ്വസിപ്പിച്ചവിധമുതി മാതന്തൻ. രാ

രാവണന്റെ മകുടത്തിൽ നിന്നുടൻ
ചാരു മുത്തുമണിയെന്ന കൈതവാൽ
യാത്രധാനകലലക്ഷ്മിതന്നെ
ബാഷ്പവിന്ദു നിപതിച്ച ഭൂമിയിൽ. രാ.൧

പാത്രിവന്നു സുതജനസു ചകം
തുയ്യുമോഷമതു ചെയ്തതിന്നമോ!
നാദിയായിര നഭസ്സിൽ മൂന്നമേ
ദുഷ്ടഭൂപനി മുഴക്കി വാനവർ.

രാമ

ജാതകർമ്മമുചെയ്ത കർമ്മ-
ങ്ങാദരത്തൊട്ടു നടത്തിന്നാൻ ധ്രുവൻ
പുഷ്പിയാൻ ജനകന്റെ മുത്തൊട്ടും
ധാത്രിമാർമുഖ കുടിച്ചുകുടികൾ.

രാമ

വാരിജോരുവസുതൻ വസിഷ്ഠനാ-
രാജപുത്രരെ വിധിക്കുതക്കപോൽ
അദ്വൈതമുപനയിച്ചു പിൻപുതാൻ
വേദവിദ്യകളുശേഷമേകിനാൻ.

രാമ

ബാലകുടും തനിയേ ഭവിച്ചുസൗ-
ശീലസൗഖ്യവളമാർദ്ദ ശിക്ഷയാൽ
ഒന്നിന്നൊന്നധികമായ്; ദൈവിസ്സീനാൽ
വഹ്നിയിൽ സ്സഹജമായ ഭീർപ്പിപോൽ.

രാമ

അക്കമാർ മുഷിയാതെ തങ്ങളിൽ
സ്ഥിരമായ രാജവിൻ കലത്തിനെ
നല്ലരീതിയിൽ നിറുത്തി; നന്ദനേ
വന്നു കൂടിയൊത്തുകൾക്കെന്നപോൽ.

രാമ

ചെറുകമന്ത്രമൊരുപോലെയാകിപ്പും
പ്രേമമറിയതിനാലെ ലക്ഷ്മണൻ
രാമനോടു പിരിയാതെ നിന്നപോൽ
സാഹചര്യമിളയോക്കു മാർഗ്ഗമായ്.

രാമ

രണ്ടുപീതമിടലേന്ന് ബാലക-
ക്കിണ്ടലില്ല മമതയ്ക്കൊരിക്കലും
വായുവഹികളിണങ്ങി യോണാധി-
ചന്ദ്രനുംകടവുമെന്ന പോലെയാകും.

രാമ

കാത്തിയാ വിനയസമ്പ്രദായവും
മുന്തിനില്ലാത്ത നരേന്ദ്രബാലകർ
നാട്ടുകാരുടെമനം കവർന്നതേ
കാറണിഞ്ഞ ദിവ്യനന്ദനപോൽ ശുഭമൗ.   ൪൯

നാലുവക്രമുടലോടു മുഴിച്ചിൽ
തുല്യകാലമതിൽ വന്നല്ലായ്പോൽ
ഭൂപനാം ദശരഥന്റെ രാജാമാർ
ശോഭിച്ചുണ്ടെന്നദിനം മുതിന്നിതേ.   ൫൦

കൈവെടിഞ്ഞവരക്കുമേഴും-
യ്ക്കീശപരസുരണമോടെണീറുടൻ
അമ്മശുദ്ധി വഴിപോലെചെയ്തുകൊ
ണ്ടാത്മകൃത്യമഖിലം കഴിച്ചിടും.   ൫൧

പ്രാഹ്ലവേള കഴിയുമ്പൊഴുണ്ടുകൊ-
ണ്ടുബന്ധുജനതാസമേതരായ്
കാച്ചനാടകവിനോദനങ്ങളെ-
ക്കൊണ്ടഹസ്സുകൾ കഴിച്ചുവിക്കയും.   ൫൨

ഗുസ്തിയും തടകളും കവാത്തുമാ-
യുലകൗശലമിതൊക്കയും ധ്രുവാൽ
അഭ്യസിച്ചുവായസ്യരോടുചേ-
ന്നിക്കണക്കുനദിനം നടന്നിടും.   ൫൩

രാജമൗലിനടുനായകത്തിന-
പ്രശ്നം പെരികെയുള്ളബാലകർ
അഴിപോലെ സുഗുണം രൂപമാം
മുത്തുചേർത്തിതരാം നാത്മരായ്.   ൫൪

ഇതരപലാശം പല സമിത്തശേഷം
യുദ്ധാലപരന്ദവ് വഴിപോലെദഹിപ്പിന്നായ്
അഗ്നിതരം ഉവായ ചിദഗ്നിയേവം
വെടി പൊന്നാണിയിങ്കൽമോദാൽ.   ൫൫

നിശാചരപ്രകാമനോഽഥാഗി മഞ്ജീ
ദിശാമുഖമുഴുവൻ മൊന്നുപോൽ വിളങ്ങി
കുശാസനംനരപതി വേണ്ടമേ   തീ
കുശാസനേമുനികൾതപസ്സിന   മേടം

തണ്ടേറ്റുണ്ടുജാനപദത്തിനെ യമ-
ത്തിട്ടുന്ന ദന്തങ്ങളെ
ക്കൊണ്ടെരാവത ദന്തിയുൾചതുരപായ-
ച്ചേച്ചയാൽനീതിയും
രണ്ടാൽരണ്ടുഗുണിച്ചു ക്ഷാണികളൊട-
സ്സാക്ഷാൽസരോജാക്ഷരം
കൊണ്ടാടുംപടി നാലു വിണ്ണുകലയാൽ
നന്ദിച്ചിതഭൂമിപൻ.

൫൭

രാമചന്ദ്രം സമാപ്തം.

മൂന്നാം സർഗ്ഗം.

പ്രശമിത ഹൃദയാന്തിയായിട്ടു ന-
ദുരംഗമനവനാത്മമാദീത്തൽ
കൾഖമൊടു വാസിച്ചിട്ടുനനാളിൽ
കുശികസുതൻമുനി കാഞ്ഞിന്നു വന്നാൻ.

൧

അധികതര തപോവലങ്ങളെക്കൊ-
ണ്ടധിഗതമായൊരു വണ്ണവൈഭവത്താൽ
വിഗുണികമണഞ്ഞ നീലമേഘ-
സ്ഥിതിയെ പരിച്ഛി വിളങ്ങി മാമുനീന്ദ്രൻ.

൨

കവിതവിവിഗസർഗ്ഗഭേദോ-
ത്തമപിതമനോഹരം വൃത്തനാ മൂനീന്ദ്രൻ
വിലസി നരവരൻ മൂൻപിലേറം
വിലപെരുമുത്തമകാവ്യമെന്നപോലെ.

൩

കൊടിയനിയമശാലിയെസ്സമീകി-
ച്ചുനടി ചെന്നെതിരേറ്റ ഭൂമിപാലൻ.
അടിയിണകഴുകിച്ചു ഭക്തിപൂർവ്വം
സ്ഥിതികരമാസന മേകിയങ്ങിരുത്തി.

൪

തനതുഗുരുവിന്നു കൊടുത്തു പീഠം
ജനപതിയുംപുന രാസനേ വസിച്ചാൻ
അനുപമഗുണമുള സഭ്യരെക്കൊ-
ണ്ടുനവധിപുണ്യമടങ്ങിതസ്സഭ്യം.

൫

നരപതിവരൻങ്ങതിന്റെരശേഷം
പുരുവിനയത്തൊടുചുയോഗിയോടായ്
“പരമരിയതപോനിധാനമാം നി-
ന്തിരുവടി തൻ വചെയന്ന ദുഷ്ടയോഗം.

൮

ചലമതികളായ് വികാരമെല്ലാം
 ഋമയൊടുവിട്ടു ഭവോബ്ധിയെക്കടന്നു്
 സമതയൊട്ടു നിരാശരായ് നടക്കും
 യമികളെയിങ്ങനെ കാണുവാൻ പ്രയാസം. ൭

അപരിമിത തപോബലങ്ങളെക്കൊ-
 ണ്ടുപരിപലത്തിൽ വിളങ്ങിട്ടും ഭവാനുർ
 സ്വപചരിജനസമേതരായിദാനീ-
 മചരിപുഷ്പാതരായ് വസിക്കയല്ലീ? ൮

ഇതുപൊഴുതിവിടേയ്ക്കു വന്നതെന്തി-
 നുഭവസിതം മമ ശുദ്ധമാക്കുവാനോ?
 ചതിപെരുകിയദുഷ്ജനങ്ങളാല-
 ണ്ടധികമസഹ്യതവല്ലതും ഭവിച്ചോ? ൯

നരവരാനെ നല്ലവാക്കു കേട്ടി-
 ട്തരിയ കുതുഹലമാന്നു കൌശികൻ താൻ
 കരുണയൊടൊരനുഗ്രഹത്തെ നൽകി-
 ട്തരുളി മനോഹ മാദരത്തൊടെല്ലാം. ൧൦

സൂതിയിലിവിടെനിന്നു തെറ്റുകുടാ-
 തതികതുകത്തൊട്ടു നാടുവാണിടിക്കെ
 മതിയിലസുഖലേശമിജ്ജനത്തി-
 നെതിരിട്ടുകൊന്നതരിപ്പമോതുകണ്ടാൽ. ൧൧

അനു പമസുഖമെങ്കിലും നമുക്കി-
 ണ്ണനുഭവസിദ്ധമുപദ്രവ. കുറുന്മാൻ
 ഉചിതതരമുപായമോതുകണ്ടി-
 ന്നജസുത! ഞാനതുമ്പുതിന്നു വന്നേൻ. ൧൨

കൊടിയതപമതാൻ ഫലങ്ങളിൽപ്പാ-
 രുടയവഹാരിന്റെ അംശമേകി നിത്യം
 അടവിയിലമര തപസിമാരിൽ
 പെട്ടുമഴൽമന്നവർ ചെന്നാഴിക്കുവേണം. ൧൩

യതികളുടെ തപസ്സിനെത്തട്ടുവാൻ
കൊതികലതെന്നൊരു ദുഷ്ടജന്തുജാതം
ദുതമഹിമരേണ്ടതിന്നുതാനി-
സ്മൃതിയുറപ്പിച്ചു വിധിച്ചു വേട്ടയാടാൻ.

൧൭

നരപതിയുടെനീതിയൊക്കെ നന്നായ്
പരിചയമുള്ള ഭവാനൊടായതെല്ലാം
പരമിദം പറയേണ്ടതില്ലപക്ഷേ
വെട്ടുപുതിനുള്ളൊരു കാരണം കഥിക്കാം.

൧൮

സുരപിതൃനീകരപ്രസാദസിദ്ധി-
ക്കൊരുതജ്ജനത്തെ നടത്തിടുന്നു ഞങ്ങൾ
നരവര! തവസുരരാമനെക്കൊ-
ണ്ടമതിനെപ്പരിക്ഷിച്ചെടുവേണം,

൧൯

രജനിചരവരൻ സുബാഹു, മാദി-
ചനെക്കൊതമിച്ചുവിടേയ്ക്കു വന്നു നിത്യം
നീയെ പാണ്ഡുവൃദ്ധിയെക്കൊ-
ണ്ടധികമുപദ്രവമേകിടുന്നു കഷ്ടം!

൨൦

ശ്രമിതയെഴുമൊരാളു തല്പണത്താൽ
ശ്രമി സതതം വിദാസുന യജ്ഞവാടം
ശ്രമിയകല വെടിഞ്ഞ ദുഷ്ടജനം, സം-
കുചിതഹൃതാശനമാക്കിവച്ചു കഷ്ടം!

൨൧

ജനദിവസവുമഗ്നിതന്റെ ചൂടേ-
ററനവരതം പൊരിയും പലാശപ്പുടം
ജനലനാടെ മദം കുറയ്ക്കതിന്നായ്
മനസിവിരോധമുദിച്ചെതിർത്തല്ലീ?

൨൨

പുറിയുമൊരു മഹാനലന്റെ മധ്യേ
ചൊരിയുമസ്യക് പ്രകരപ്രാഹരമോര്
തരളഹൃദയരായ് ചമഞ്ഞിതന്ത്രോ!
കുരള പാഞ്ഞിടുകല്ല് ഞങ്ങളെല്ലാം.

൨൩

കുമതികളുടെ ശബ്ദം നീക്കി
 ള്ളിതര പാഴ്വരകളെ താഴെക്കു ചെമ്പുറൻ
 പുതകുപയൊടു രാമനെസ്സഭേ! നീ
 സ്ഥിതി. സഖകുപ്പനമങ്ങയ്യുവേണമേ.

൨൧

സുതരിലധികവസ്തുവൻ മഹീശൻ
 ശ്രുതിപരമം വചനം ശ്രവിച്ചനേരം
 ഓട്ടി വഹിതയാത ശബ്ദമേറ പോല-
 സ്സത്യേവൊക്കുമാമോ മിടാതിയന്നുൻ.

൨൨

മിനകരകളദേശികൻ വസിപ്പൻ
 മനസി വിശേഷമശേഷമേതു കണ്ടു്
 ദശാഥനയെ മുന്നിവിപ്രചാരം
 വിശദമൂച്ച നിഗ്രഹമായ് സമസ്തം.

൨൩

നരവേ! നിമുമാനസേ വിഷാദം
 കരുതരുതെൻമൊഴി കേൾക്ക സാവധാനം
 സരസിപ്പഭവ ശങ്കരമിസ്മയൻ
 സരസ്വതീലോചനനേഷ രാമചന്ദ്രൻ.

൨൪

അഹികുലപതി ലക്ഷ്മണൻ മഹാത്മാ
 ഭാരതനമക്കു പാഞ്ചജന്യമത്രേ
 മിപുനികരകൃതാന്തനന്ത്യപുത്രൻ
 ഹരിയുടെകൈയിൽ വിളങ്ങിടുന്ന ചക്രം.

൨൫

തൃപ്തപാശനായിതൃശായ രായാ
 ഭക്തവതിയും മൂനകാരുണ്യതായാൾ
 അപനിയിലവരൊത്തുകൂട്ടചാനി-
 ക്കശ്ശികസുതൻ വാവാദികാരണം കേൾ.

൨൬

ചെരികെ മദമഴും ദശാസ്ത്രനെക്കാ-
 നമരകുലത്തെഴശോചവും ഭരിപ്പൻ
 അവിളഭവനപാലനിപ്രകാരം
 സുതപരീതിൻസുതനായതോക്കുടോ നീ.

൨൭

മതിയിലിതലിലും നിനച്ചു നന്നായ്
 ധൂതിയൊടു രാമനെ നീയയയ്ക്കു ഞം
 ഇതി ഗുരുമൊഴി വാദിച്ചു ഭൂപൻ
 പതിവിതു ഭാഗം ലേശം പണ്ടും. ൨൨

പുരുവിഷയവിരക്തരാം ജനങ്ങൾ-
 കരുതരയോഗബലേന ഗമ്യനാകും
 പരമപുരുഷനേ നിയോഗശക്ത്യാ-
 നരപതി കൈശികനോടുകൂടെ വിട്ടാൻ. ൨൩

ദശരഥനൊടു യാത്രയും പറഞ്ഞ-
 കശികസുതൻ കുശലം വസിഷ്ഠരോടും
 ചതുരതയെഴുമക്കമാരകന്മാ-
 രിരുമ്പെയും ഭരമേന്ദു താൻ നടന്നാൻ. ൨൪

അഥ ദശരഥപുത്രരോടു മധ്യേ-
 പഥമുരചെയ്തു മൂലാ മുനീന്ദ്രനേവം
 “ബലയതിബലയെന്നു രണ്ടു മന്ത്രം
 നലമൊടു നിങ്ങൾ പഠിച്ചുകൊൾവിനില്ലേ രം. ൨൫

ഇതിപുനരതൽചെയ്തു യോഗിവർണ്ണൻ
 കരുകമിയന്നു കൊടുത്തു വിദ്യാരണ്ടും
 പശിയുമരിയഭാവാവും വശസ്താൻ
 കശികജനോപവരഭൂനിച്ചു നന്നായ്. ൨൬

പുനരപി നൃപ പുത്രരോടു ചൊന്നാൻ
 മുനിതിലകർ ദമോദമാൻ കിഷ്കിന്ദ്രൻ
 ക്ഷിതിയിതലർശരൻദവിച്ചിട്ടും പ-
 ണ്ടു മുതലിഡമലമങ്ഗസംഗമമായി. ൨൭

അവരഥ സരയുസരിഭാരത്തെ-
 ഞ്ചതരി കടന്നിറ, വൃത്രം മുഖം
 വലരിപ്പുവിനു പാപ ശാന്തചെയ്തോ-
 രവനിയികലത്തിയ പോതുരച്ചുമോഴി. ൨൮

കമലഭവനനന്ദശ്രവണമൃഗം
 പ്രമദമിയന്ന സുരേന്ദ്രവിന്ന മൂന്നം
 ഒരു മകളുളവായി താ പാലാ
 പുനരവളെച്ചിതമോടു വേട്ട സന്ദർശനം. ൩൫

അവരുടെ മകനായ് പിറന്ന മാലി-
 ചന്ദ്രമഥ സുന്ദനഗസ്ത്ര ശാപശക്ത്യാ
 ചരമഗതിയടഞ്ഞ കണ്ടു മൈത്രാ-
 വരണിയൊടൊന്നു പകച്ചു തത്തരം. ൩൬

കലശഭവനോടന്നുകൌണ്ഡപതാം
 പലനവാനും ജനയിരിയും ലഭിച്ചു
 അവരയുതകരീന്ദ്രവിക്രമകൊ-
 ളഭവമതിയത്ര ജനത്തിനേകിട്ടന്നു. ൩൭

അനവധി നരയോഗിപുന്ദരമാംസ-
 ചൂവരിയുന്നൊരു യാത്രയാനനാരി
 മമന്തവവൾ വാറലെന്നു വെച്ചി-
 ട്ടഭിരുചി വിട്ടുകൊണ്ടു ഞാൻജയിൽ പുൻ. ൩൮

അയി! നിശമയ രാമചന്ദ്ര! നീയി-
 ന്നവളെ വധിച്ചു വിപത്തൊഴിക്കവേണം
 മൂനിയുടെ മൊഴി കേട്ടു പെൺകൊലയാ-
 രാലുപതിയൊന്നു മടിച്ചുറച്ചു നിന്നാൻ. ൩൯

കുശികജനതു കണ്ടു പണ്ടു പാത്രീ-
 കലസത ചേർത്തൊരു നരയല്ല മേവം
 വ്രതമിഴുകിയ രേണുകയ്ക്കുപദം
 ഹരിയരുളീടിനവാക്കെയെപ്പറഞ്ഞാൻ. ൪൦

വശാവിന്നുടെ വശം വിട്ടൊഴിയും
 വിശ്വ വിട്ടിതു രാമചന്ദ്രനപ്പോൾ
 അത് വിപുലപോലെ ചാപം
 മതം താഴ്ന്നാടി കൊണ്ടു സമ്മതിച്ചു. ൪൧

രഘുവരന്റെ ശിഷ്യനീ നിനാദ
ലഘുതരമോളു സുകേതു പൂരിയല്ലേഴും
പകയൊടു ഏടി കൂളാതിയെളും
ലികലിനടുത്തിതു നീലനൈലതലൂർ.

രവ

പരമതന്റെ യുഗവേഗശക്തി
പൊതര വീണ മഹീരഹാണമുമാഗ്നേ
അവനപിതയിൽനിന്നുവന്നിടുമ്പോ-
ട്ടുവരുന്നതാണു കണ്ടാൻ.

രവ

ദശരഥന്റെ ലക്ഷ്മണൻ
കുമാരൻ പാർവതീയെ
കാകമെറിഞ്ഞല്ലോ
പറഞ്ഞതു പറഞ്ഞിട്ടുപോലെ.

രവ

പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ
പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ
പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ
പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ

രവ

പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ
പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ
പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ
പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ

രവ

പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ
പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ
പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ
പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ

രവ

പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ
പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ
പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ
പ്രാണികളെ കണ്ടാൽ

നിശിചരിയവർദ്ധം രാമനാമപാത്രം
സ്വദിതരച്ചമ നെഞ്ചിലാത്തിയോടും
ഉടലിമുടി രക്ത ചന്ദനംതേ-
ച്ചുനെയണഞ്ഞിതു ജീവിതേശ്വരേഹം.

൪൯

പുകൾ പെരിയൊരു വാമനാശ്രമത്തേ
രല്ലുപതികണ്ടു കഴിഞ്ഞ ജന്മവൃത്തർ
നിജമനസി മറന്നിരിക്കിലും താ-
നനുപമയാകുമൊരാൾ പൂണ്ടു നിന്നാൻ.

൫൦

ഇതി പലപല നല്ലനല്ല ദേശം
മതികുതുകഞ്ഞാടു കണ്ടു രാമവന്മാർ
ചെറുതുവഴി നടന്നു ചേരമോരാ-
തുവിനൊടുമൊത്തു തടാശ്രമം ഗമിച്ചാർ.

൫൧

മുനിവരനഥ യജ്ഞദീക്ഷ പൂണ്ടാൻ
സുപസുതരഞ്ചമെടുത്ത കാത്തു നിന്നാൻ
രവിശശികൾ ദിവാനീരും സ്വകാന്തി-
പ്രചൂരിക കൊണ്ടുകുഞ്ഞെയെന്നപോലെ.

൫൨

കടുനിന്നമതുകൊണ്ടു ഹോമകണ്ഡം
സ്വദിതി നന്നത്തതു കണ്ടു യാജകന്മാർ
കിടുകിടനെ വിറച്ചു കൈവെടിഞ്ഞാ-
രാടുവിൽ മലക്രിയയേ സ്രവങ്ങളോടും.

൫൩

തപരയൊടുമല ലക്ഷ്മണാഗ്രജന്മാ
കരമതു തുണിയിലാക്കി നോക്കി വാനിൽ
കഴുകുളുടെ പക്ഷ വായുവേററ-
ക്കൊടിയിളുകുന്ന നിശാചരോൽക്കാത്തേ.

൫൪

ഇരുവരവരിലുണ്ടു നായകന്മാ-
രവരൊടു കേവലമുന്നമിടരാമ
അഹിവരെയെമന്തി പേർത്തു-
നെതിരിടുകില്ലാതെ കൊണ്ടു വെൽവാൻ. ൫൫

രംഭപതിതഥ വായുദൈവതാ,
 ലംഘ്യതരമൊന്നു ജപിച്ചയച്ചു ധീമാൻ
 മലയൊടു സമനായ നദീജന്മ താ-
 നിലയതുപോലെ പരന്നുവീണ ഭൂതെ.

൫൯

പരമതന്റെ നഗ്നശരീരം
 പൊതു സുബാഹുവടുത്ത കണ്ടു രാമൻ
 അവാന്യകൾ പതി കൊണ്ടു പങ്കി-
 പുറമേ പതനികൾക്കായ്.

൫൭

യമാൻ യോഗിതന്നോ-
 ള്ളാരു വേഴ്ച വന്ന മൂലം
 ധ്വജധാരാശൃംഗം
 പലാശഭസ്യധിമാരായ്.

൫൮

പതിനടയന്തരായമെല്ലാ-
 യൊഴിച്ചൊരു രാമവിക്രമത്തേ
 ഉപിലതം പുകഴ്ത്തിയജ്ഞം
 മരിൽ സുഖമോടു നിവഹിച്ചാർ.

൫൯

കുശികജ്ഞാനമസത്രമേവം
 നാട്ടു കാത്തതൾചെയ്തു രാമവന്നായ്
 ഉദായ മകയെത്താൻ
 വരാക്കണമെന്നറച്ചു ചിത്തേ.

൯൦

നാണ്ട കോപ്പു കൂട്ടി-
 നിത്യെക്ഷണിച്ചിതന്നാൾ
 ഞ്ഞവൻ കൊതിക്കും
 നാലുപോയ് മുഹൂർത്തം.

൯൧

അധിപഥമുഷിപ്പും പാർ സപകീരം
 ചർതമുറച്ചു തുടങ്ങിൻ പാളക്കേ
 ക്ഷിതിപതിതനയക്കു ചുറ്റേക്കും
 വരികിലൊഴിപ്പതിനുള്ളൊരു പാൽ.

൯൨

നവ

മൃന്നംസക്തം.

വിധിയുടെ മകനായ് കുശാലനാകും
ക്ഷിതിപതിവയ്ക്കു മക്കളായ് പിറന്നാർ
ബലമുടയ കുശാബ്ബനാഭി നാലാ-
ളവസതവിട്ടവർ നാലുനാട്ടിൽ വാണാർ.

അവ

കുശനുടെ സുതരിൽ ദിഗീയനാമ-
സ്തുപതിലകൻ കുശനാഭനീഷ്ഠമോളം
സുരയുവതിപ്രതാപിയോടു ചേർന്ന-
ഞ്ചിതപതു കന്യാകമാശ്വയത്തുഭാഷി.

അവരുടെ വദിയോത്തര രംഗമേവൻ
തരുണിമ വന്നൊരു നാളിലാശവച്ഛ്
അഖർശാലാഹരിയടുത്ത രോശ
വിരസതയോടവർ ധിക്കരിച്ചുപോയും.

അവരുടെ നില കണ്ടു ലോപമുദിതരായ്
ണ്ടനിലനവകു വതാതിതസ്സുണ്ടും
അരശർമനിയുമണരിങ്ങതിതെല്ലു-
മകതളിരിൽ ക്ഷമയോടു കാശുമോർത്തു.

അസ

ശമദമനിധിയായ ചുളിസുന്ദ-
ക്ഷിതിരമണനാ കൊടുത്ത കന്യാമാരേ
അവരതുമുതൽ മുന്തിലേതിലേററം
പ്രവാപപുണ്ഡാടുമുപ്പിനിച്ചു വാണാർ.

സ

ഒരു മകനുളവായ് വരേണമെന്നാ-
നരപതിയാം കുശനാഭനോളതു പിന്നെ
ഗുരുജനകൃപയാൽ ജനിച്ചിതല്ലോ
പുരു ഗുണമുള്ളൊരു ഗാഥിയെക്കേന്തേ.

അ

മുനിവരരുടെ പൂർവ്വ-
കനിവൊടു കേട്ടൊരു നൃത്തം നൃത്തൻ
നിരഞ്ഞു നിമിഷം നൃത്തം കഴിച്ചി-
ട്ടനുജനൊടും മുനിതൃക്കുപ്പും നൃത്തനാൻ.

അൻ

അതന്നുനമമ പൂർവ്വികപുരസ്സി.
തിരുമുഖമൊന്നു നുകന്യന്നിടുമ്പോൾ
ഒരു ദിശി നിയമങ്ങളേ നടത്തി-
സ്സതേടിനീതമാശ്രയിച്ചു മെല്ലേ. ൭൦

കനകഗിരിവരന്റെ കന്യ പെറ്റ-
ത്തുറിനമലയ്ക്കൊരു പുത്രിയായ ശേഷം
നന്നശ്ശിപ്പിൻ നിന്നു ശങ്കരൻ തൻ
ടുപ്പമുതിർന്നു ഭഗീരഥപ്രയാസാൽ. ൭൧

നിമിയിന്നിറങ്ങി മെല്ലേ-
ന പ്പസ്സിയലുന്ന ജ്ഞാപോട്ടം
പ്രേ പാലെ പാങ്ങിമുന്നം
ചുപ്പുതൂണു മന്ദ്രപനൈത്തുടൻ. ൭൨

മഹാഗിരിയിൽ മൂന്നുശാഖയായി-
വെച്ചൊലിച്ചു ഭവാമയങ്ങൾതീക്കും
ദിയുടെ സച്ചരിത്രമെല്ലാ-
നിന്നരേതരജനോടു യോഗീ ൭൩
(വിശേഷകം.)

പ്രിയധസരിത്തിനെക്കടനി-
പിൻ പാവപുത്തേ നോക്കിരാമൻ
മ. മ. പാകം കേൾക്കുവാൻകൊതിച്ചാ-
ശ്ശു വേണമുകയൽ മുനീന്ദ്രനോതി. ൭൪

യജ്ഞമർന്നു ചിട്ടിടാഞ്ഞി-
ജ്ജനകന്ദു മിട്ടു മല്ലിടുമ്പോൾ
നരധനവട്ടു നന്നൊന്നെക്കൊ-
ണ്ടുപസുതരോ ചിട്ടേയ്ക്കുപോയത്തേ. ൭൫

പരവശതവളൻ പെട്ടു സപ-
പതിയൊട്ടു കല്പന കൈ പെട്ടു
സുരവരനെ വധിക്കുവാൻ തിരഞ്ഞു
ഓര മകനെക്കരുതിത്തപം തുടർ ൭൬

അവളതുപൊഴുതിക്കുശല്ലവാപ്പും
വനമതിൽ വാണിതു നല്ല നിഷ്ഠയോടും
വലരിപുപതു കേട്ടു മായയാ തൻ
വടിച്ചു മറച്ചുവളോടടുത്തു കൂടി.

൭൭

വിടുപണികളെടുത്തു വാണകാലം
മടുമാഴിയാളൊരുനാൾ മനം മറന്നു
മുടിക്കളഞ്ഞടിവച്ചിടേണ്ടടിക്കിൽ,
ശ്ലാതയൊടങ്ങനെ വച്ചുറങ്ങിയല്ലം.

൭൮

പിശകിലവളശുദ്ധയെന്നുകണ്ടി-
ട്ടശനിധരൻ ജ്വാലകെടന്നുവേഗാൽ
ശിശുകലമമതേഴുവണ്ഡമാക്കി.
കുശലതയോടു പുറത്തുപോന്നാരത്രൻ.

തൊഴിലിതവളറിഞ്ഞു ധണ്ഡമേഴും
റാലരിപുതന്നൊട്ടു നല്ല വാക്കുചൊല്ലി
ഗാനഗദ്യം മരുത്തമാജമാക്കി-
ച്ചുധിസുലോകമരുപൂയായിരുന്നാൾ.

൭൯

പുനരിപിടെ വിശാലനാകുമെക്ഷപാ-
കനമഴകേറിയ രാജധാനി രീതത്ത്
അതിനവനുടെ നാമധേയമേകി-
ട്ടവനിവിടെച്ചിലനാൾ ഭരിച്ചു വാണാൻ.

കുശികസുതനിദം പറഞ്ഞു പിന്നെ-
ക്കുശലമൊടുപ്പരി രക്ഷചെയ്തു വാഴും
നൃപനെയ്യുപചാരകൃത്യമെല്ലാം
ദശരഥപുത്രമായ് പരിഗ്രഹിച്ചാൻ.

൮൦

അവരവിടെ നയിച്ചു തുതിഞ്ഞപ്പി-
ന്ദുഷസ്തി കുശോചിതകൃത്യവും നടത്തി
ജനപദവനപദം നൽകി പിന്നി-
ടൊരു ശുഭദേശമേ നൂറു സന്ധ്യയോടെ.

൮൧

മുനികുലവരനായ ഗൌതമൻ്റെ
മനവിയഹലു തപസ്സോടും വ്യാസിക്കും
വനഭൂമി കുശികാത്മജൻ കനിഞ്ഞാ-
മനുജകുമാരൊടും കടന്നു പിന്നെ.

പ്രഭ

സുരവരന്റെ ചേൽ കണ്ടു നേരേ
പരപ്പതരം മുനി നാൾകിയോരു ശാപാൽ
അവനിയിലെ ഒരു പാറയായ് കിടപ്പോ-
രവളുടെ വെന്തെറിഞ്ഞു രാമദേവൻ.

പ്രഭ

ഓ കല്പപ്പഞ്ചം വേര-
ററിനിയിവൾ ചേരണമെന്നൊച്ച ദേവൻ
കിടപ്പുളിമവരുന്ന വിന്യസിച്ഛൻ
മരവഴനേററിതങ്ങഹല്ലാ.

പ്രസ

ഓ കല്പപ്പഞ്ചം മണ്ഡപയോഗശക്ത്യാ
ററിയൊടു ചേർന്നു വിരൂപയായ തന്നി
പരണമണ്ഡപയോഗശക്ത്യാ
വിരവേഷമണഞ്ഞതോ? വിശേഷം.

പ്രഭ

ഓയൊരു തപസ്സിവിരിപ്പവക്കേ
യാജ്ഞഗതിയെന്നൊരു ചൊല്ലിരിക്കെ
അമവർ ചെല്ലതപോബലത്താൽ
ഓയൊരു വിസ്മയഹേതുവത്രേ.

പ്രഭ

മാതിൻ പുണ്യപൂരത്തിനെയരികെനിരീ-
കുറിച്ചു തൻ നെഞ്ചകത്തിൽ
സീമാവിനം നിറഞ്ഞുള്ളൊരു കുതുകമൊടും
തല്പദം കൂപ്പി വേഗാൽ
രാമാവൃന്ദം ധരിക്കുന്നൊരു മുടിമണിയാം
താപസന്ദ്രീ തദാനീം
രാമാദേശം ലഭിച്ചിട്ടു നിജപത്നിയൊടൊത്തു
വാണാൾ സസംജ്ഞം.

പ്രഭ

ഭൂനാഥം സുഗുണം സമാപ്തം.

ശ്രീ.

രാമചന്ദ്രവിലാസം.

ആദ്യത്തെ മൂന്നുസകൃത്തിന്റെ വ്യാഖ്യാനം.

വ്യാഖ്യാതാ.

അദ്ധ്യക്ഷൻ മ. രാ. രാ. ഇ. പദ്മനാഭകുറുപ്പവർകളുടെശിഷ്യൻ

കൊല്ലം മലയാളം ഹൈസ്കൂൾ മാസ്റ്റർ

എ. ആർ. മാധവനാണിത്താൻ

പാലക്കാട് രജിസ്റ്റർ ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

ഒന്നാംപതിപ്പ് കാലി ൨൦൦൦.

പ്രസിദ്ധം.

ശ്രീരാമചന്ദ്രം ശബ്ദമഹാസംഗ്രഹം

ഒന്നാം സർഗ്ഗം.

— ൧൦൧ —

ശ്ലോകം—൧. മാന്താസ്യദേവ(സൂത്ര)ന്റെ. മഹാകുല(വംശ)ത്തിന്റെ കീഴ്തിയെ പ്രതിഷ്ഠിക്ക (നില്പനില്പ)ന്നവനായി, മഹാത്മാവ് (സർവ്വരാജസ്വരൂപൻ) ആയി, മായാവിദ്ധാസ(പ്രകൃതിയുടെ പ്രാപാര)ത്തെ നിവഹിച്ചവനായി, ദിവ്യ (ദേവാംശഭൂത)നായ, ശ്രീരാമസ്വാമി ജനിക്കണം എന്ന് വസ്തുനിർദ്ദേശസ്വരൂപമായ മദ്യലാപരണം.

മാന്താസ്യവർമ്മ മഹാരാജാവിന്റെ വിശിഷ്ടവംശത്തിന്റെ കീഴ്തിയെ (രണ്ടു കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിമാരെ ദത്തെടുത്തു വംശലോപം വരാതെ) നില്പനില്പന്നവനായി, മഹാത്മാവ് (ഔദാര്യാദി സൽഗുണങ്ങളോടുകൂടിയവൻ) ആയി, മായാ=മായുടെ (കാന്തിയുടെ) വിദ്ധാസത്തെ (പ്രപഞ്ചമയെ) വഹി (ധരി)ച്ചവനായി, ദിവ്യൻ (വൈഷ്ണവി) ആദരിക്കുന്ന ശ്രീരാമ (ശ്രീരാമവർമ്മ)ദേവൻ (മഹാത്മാവ്) സർവ്വലോകങ്ങളോടുകൂടെ വർത്തി(വിജയി)ക്കണം എന്ന് പ്രേരണാർത്ഥം.

ശ്ലോകം—൨. നന്മയ്ക്ക് ഉമാവല്ലഭനും അല്ലെങ്കിൽ നന്മയ്ക്കുമാവല്ലഭനും എന്ന് ശിവപരമായും വിഷ്ണുപരമായും, സന്ധിവശാൽ രണ്ടുവിധം പദമേദം; രണ്ടും ഉദ്ദേശിക തന്നെ. മഹേശൻ തന്മക്കുളക്കുന്ന ഉണ്ണികൾ=ഗണേശനും സുബ്രഹ്മണ്യനും. വാക്കുളക്കുന്ന അമ്മ=സരസ്വതി. വാക്കു=സ്വാധീനം. അമ്മ (ഗുഹകാരന്റെ മാതാവ്) എന്നുകൂടി ആശയം ഉണ്ട്.

ശ്ലോകം—൩. ഗുരുപ്രസാദം=ഗുരുജനങ്ങളുടെ പ്രസാദം. (അനുഗ്രഹം.) ഗുരുവായിരിക്കുന്ന(വല്ലഭനായ) പ്രസാദം=തെളിച്ചം, (അനന്തകരണശുദ്ധി)എന്നും ശ്ലോകാധ്യന്തർ=കാവ്യകൃത്തുകൾ. അല്ലെങ്കിൽ കീഴ്തിമാന്മാർ. ദേശികർ=അചാര്യന്മാർ(വാത്സീകീപ്രഭൃതികളെന്നുകൂടി ആശയം.) പ്രമാണിക്ക=മാനിക്ക, അധാരമാക്ക എന്നും. ഏകാഗ്രചേതസ്സ്=ഏകാഗ്രമായിരിക്കുന്ന (അനാകുലമായും ഒന്നിത്തന്നെ പതിഞ്ഞതായും ഉള്ള) മനസ്സ്.

ശ്ലോകം—൪. മിത്രാനന്ദം=മിത്രന്റെ (സുഹൃത്തിന്റെ) അനന്ദം (വംശം). ഉപീവൃതാരികൾ=ഉപി (ഭൂമി)യിലുള്ള വൃന്ദാ.

കിടം (ഇന്ദ്രന്മാർ) രാജശ്രേയസ്സന്മാരെന്ന് താല്പര്യം. വിസ്താരി-
പരപ്പുള്ളത്. ഉത്തരകോസലം=(ഭാരതഖണ്ഡത്തിൽ നേപാല-
ത്തിന് തെക്കുപടിഞ്ഞാറുള്ള) ഒരു രാജ്യം. പ്രഖ്യാതം=ഏറ്റവും
കീർത്തിപ്പെട്ടത്.

ശ്ലോകം.---൫. അയോധ്യ=യോഗ്യയല്ലാ (അക്രമിക്കാൻ വ-
ഹിയാ)ത്തത്. സാത്മനാമം=അത്മവത്താ (അത്മമുള്ളതായ)
പേർ. ഇത്=ഈ രാജധാനി.

ശ്ലോകം.---൬. സല്പാധിരാജൻ=അനന്തൻ. ഫണസ്ഥ=
ഫണത്തി (പത്തിയി)ങ്കൽ ഇരിക്കുന്നത്. പൂഴിമത്=ഭൂമി. ല-
ലാടഭരണം=തിരുനെറി. ഭൂതിവിലാസം=ഐശ്വര്യസമൃദ്ധി.

ശ്ലോകം.---൭. ഭൂജാനീശപരന്മാർ=ഭൂമിയിടെ ജാനികൾക്ക്
(ഭർത്താക്കന്മാർ) ഹംശപരന്മാർ. വൈജയന്തം=(ഇന്ദ്രന്റെ മാളിക)
എന്നുള്ള സ്ഥാനത്തി (ഗുഹത്തി)ന്റെ. പ്രതിമരയ=(പ്രതിമ)-
കൾ.

ശ്ലോകം.---൮. നിജവാസലോകം=സത്യലോകം. സാധി-
ക്കം=തീർപ്പുക. സകലം=സകലലോകം.

ശ്ലോകം.---൯. അത്മാനന്ദജാതർ=അത്മാവി (യ)ന്റെ
അന്നന്ദ(വംശ)ത്തിൽ ജാത (ജനിച്ച)വർ. വേനൽക്കു=വേനൽ-
ക്കാലത്തു്. അതിഥ്യം=ശ്രമപരിഹാരത്തിനായിട്ടുള്ള സല്ക്കാരം.
കൊള്ളുക=സ്വീകരിക്ക. ആദിക്ഷ്=അയോദ്ധ്യയ്ക്ക് ഉപരിഭാഗം.
അധിക്രം=സമയാധിക്രം.

ശ്ലോകം.---൧൦. സേവിഷ്=അധിവസിക്ക(അ)കടിക്ക, ആശ്ര-
യിക്ക എന്നും. നിവാണം=സുഖം (അ)അരോഗ്യം, മോക്ഷമെന്നും.
(ചന്ദ്രകാന്തമലിഞ്ഞുണ്ടാവാത്ത) ജാഹ്നുജപാവാഹം വിഷ്ണുവി-
മദ്ധ്യം റാദി രക്ഷോഭം ച എന്നു വൈദ്യസിദ്ധാന്തം) ഇഹ=ഇ-
വിടെ(അയോദ്ധ്യയിൽ)

ശ്ലോകം.---൧൧. പ്രാകാരകഡ്യങ്ങൾ=കോട്ടമതിലുകൾ. വ-
ണ്ണങ്ങൾ=നിറങ്ങൾ. അക്ഷരങ്ങളെന്നും. മറ=വെളിയട, വേദമെ-
ന്നും. നേരാംവണ്ണം=നല്ലവണ്ണം, സത്യമാവണ്ണമെന്നും. ഇതു=ഈ
രാജധാനി.

ശ്ലോകം.---൧൨. താരാപഥം=നക്ഷത്രമാഗ്നം. സൌധഭാരാ-
ഗ്രഭാഗം=മാളികയിലുള്ള വാതലിന്റെ മേൽഭാഗം. ഹിമാംശു=
ചന്ദ്രൻ. അരാൽ=സമീപത്തു്. മാരാരി=പരമശിവൻ. ഇത്=രാ-
ജധാനി.

ശ്ലോകം—൧൩. അന്തഃപുരസ്ത്രീജനലോചനം അന്തഃപുരത്തി(അരമനയി)ലുള്ളസ്ത്രീജനത്തിന്റെ ലോചനം (കണ്ണ്) സാലം=കോട്ട.

ശ്ലോകം—൧൪. വൃന്ദാരകേന്ദ്രൻ=ഭേവേന്ദ്രൻ. സാകേതപുരം=അയോധ്യാപുരി. മന്ദാകിനി=അകാശഗണ്ഢ.

ശ്ലോകം—൧൫. ദിവ്യതപം=ദിവ്യമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ. ദിവ്യം=ശോഭായമാനം, ദ്രോവിംകലുള്ളതെന്നും. ഇത്=സരയൂനദി. സേവിക=അരാധിക്ക, കുടിക്ക എന്നും. മാലിന്യം=അഴുക്കു്, കല്ല്യം എന്നും. മഹിതം=ശോഭനം. പ്രസാദം=നൈമല്ലം. മഹാത്മാക്കൾ=ഓജസ്വികൾ (വലിപ്പമുള്ളവർ) നിഷേവ്യർ=നല്ലവണ്ണം സേവിക്കപ്പെടേണ്ടവർ.

ശ്ലോകം—൧൬. പ്രജാധിപൻ=പ്രജാപതി. സുജാത=ശോഭന. അജക്ഷമാവല്ലഭൻ=അജനെന്നു പേരാ (രഘുവിന്റെ പുത്രനാ) യക്ഷമാവല്ലഭൻ=(രാജാവു്.) പണ്ഡിതമാഭിധാനം=പണ്ഡിതനെന്നുള്ള അഭിധാനം=(നാമധേയം). ജ്ഞിക്ക=സപീകരിക്ക.

ശ്ലോകം—൧൭. മനുസ്സതി=മനുവിന്റെ സ്സതി. (നീതിശാസ്ത്രം) അനുസ്സരിക്ക=അവത്തിച്ചു ചിന്തിക്ക. ആസമന്താൽ=എല്ലാവരും.

ശ്ലോകം—൧൮. റംതികൾ=രംതിബാധകൾ. (കരിവങ്ങഴുകിച്ചേത മെലി ചാഴി ശുക്ലങ്ങളും അയൽരാജാക്കളീവണ്ണമീതിബാധകളാരുപോൽ) ചെമ്പ്രപ്രവൃത്തി=മോഷണത്തൊഴിൽ. കൈക്കാണ്=കൈക്കുളി. കോഴ=ദല്ലാൽ.

ശ്ലോകം—൧൯. ഉദാരസാരം=ഏറ്റവും മഹത്വമുള്ളതു്. സ്വശക്തിയയം=തന്റെ മൂന്നുശക്തി. (പ്രഭാവശക്തി, ഉത്സാഹശക്തി, മന്ത്രശക്തി)

ശ്ലോകം—൨൦. വല്ലായ്മ=മനഃപീഡ. തന്ത്രജ്ഞൻ=രാജ്യഭരണസമ്പ്രദായത്തെ അറിഞ്ഞവൻ, (ശാസ്ത്രസിദ്ധാന്തമറിഞ്ഞവൻ എന്നും)

ശ്ലോകം—൨൧. ദശരഥമഹാരാജാവിന്റെ എട്ടു മന്ത്രിമാർ:—ജയന്തൻ, ധൃഷ്ടി, വിജയൻ, സിദ്ധാർഥൻ, അത്ഥസാധകൻ, അശോകൻ, മന്ത്രപാലൻ, സുമന്ത്രൻ. സാഷ്ടാങ്ഗപാതം=എട്ടു അവയവങ്ങളും പതിയത്തക്കവണ്ണം. (നേററി, രണ്ടുമൂല, രണ്ടുകാൽ മുട്ടു്, രണ്ടുപാദം, കരാഞ്ജലി,)

ശ്ലോകം—൨൨. പരിഗ്രഹിക്ക=കൈക്കൊള്ളുക. അദ്വൈ-

ശപരൻ=അംഗരാജ്യത്തിലെ (ശോമപാദൻ) രാജാവു്, വൈഭവേ-
കൻ=ഋഗ്വേദംഗൻ.

ശ്ലോകം—൨൩. വചിക്ക=പറക. ഇത്=യാഗകർമ്മം. വ-
രിക=അപേക്ഷിക്ക. വരിഷ്ഠം=പുററവു് ശ്രേഷ്ഠം. നന്ദനകാമ-
ന്മാരം=പുത്രൻവേണമെന്നുള്ള ആഗ്രഹത്തോടുകൂടിയ യാഗം.

ശ്ലോകം—൨൪. സത്രം=യാഗം. ഉപേതമോദം=സന്തോ-
ഷത്തോടുകൂടി.

ശ്ലോകം—൨൫. സശോകൻ=ശോക(ഭുപ)ത്തോടു കൂടിയ-
വൻ. വിശങ്കം=ശങ്കയില്ലാതെ.

ശ്ലോകം—൨൬. പേരിടുന്നതുകൃത്യം=നാമധേയത്തിന്നനു-
സരണമായ പ്രവർത്തി, (സഹകരണം). സഹകാരസങ്ഘം=തേ-
ന്മാരിൽകൂട്ടം.

ശ്ലോകം—൨൭. മരം=യാഗം. അഞ്ചാസപൻ=ഗൌരീ-
പതി. പ്രകാശം=പ്രകാശത്തിന്റെ കൊമ്പുകൾ. കണ്ണികാരം=
കൊന്ന. സുതരം=പുററവു്.

ശ്ലോകം—൨൮. മാനം=കീർത്തി. ശ്രോ=ദ്രോഹി. സ്തംഭം=
തൂണു്. ചാമ്പേയം=ചമ്പകം.

ശ്ലോകം—൨൯. ദിശാപഥപ്രകാരം=പ്രത്യേകമാകുന്ന സ്വ-
ത്വിപാഠകന്മാരുടെ കൂട്ടം. മന്ദം=തേൻ. മലകം=മല രാകുന്ന
കടം.

ശ്ലോകം—൩൦. കുഞ്ജോദധൻ=അഗസ്ത്യൻ. ഡിംഭാ-
നിഖൻ=ചെറിയകാരറ. (വെള്ളം അഗസ്ത്യന്റെ സാന്നിധ്യം
കൊണ്ടു് ശുദ്ധമാകുമെന്ന് പുരാണപ്രസിദ്ധം)....ഉദയേച മനേ-
രഗസ്ത്യനാമുഃ കസുമായോഗമലപ്രദുഷിതാനി ഹൃദയാനിസ-
താമിവാസപാദാൽ പുനരഞ്ജനീഭവന്തി നിമ്ബലാനി, (വരാഹ-
സംഹിതാ)

ശ്ലോകം—൩൧. കകളകുണകണ്ഠം=കുയിൽക്കണ്ഠം.

ശ്ലോകം—൩൨. പുത്രീയസത്രം=പുത്രകാമേഷി. ശാന്താ
പതി=ശാന്തയുടെ പതി. ശാന്ത=ശാന്തയെന്നപേരുള്ള രാജകന്യാ-
ക. പതി=ത്തോവു. (ഋഗ്വേദംഗൻ)

ശ്ലോകം—൩൩. പാകാരി=ദേവേന്ദ്രൻ. നിഖിമ്പലോ-
കം=സുരജനം. ഭൂകാമകൻ=ഭൂമിയുടെ ഭർത്താവു്, (ദശരഥൻ)

ശ്ലോകം—൩൪. സർവ്വസമാ=സർവ്വത്തെയും സഹിക്കുന്ന
വൾ, (ഭൂമി) നിവേദനം=മൃഗസന്ദാനം.

ശ്ലോകം—൩൫. പൂവസ്തപ്രപഞ്ചതാദിമദ്യുക്തകോബലം...
 പൂവസ്തപ്രപഞ്ചതനാ (ഭാവനാ)ദിതായുള്ള ദൃഷ്ടരക്ഷസ്സുകളുടെ
 ബലം=പരാക്രമം (സൈന്യം) വിഭവശയശ്രേയസ്=വിഭവശയസ്വാ-
 ത (സുസ്തങ്ങളുടെ ശ്രേയസ് (അനന്തൻ) വലാടപുണ്ഡ്രം=നെ-
 റിപ്പെട്ടാട്ട്.

ശ്ലോകം—൩൬. കർമ്മങ്ങൾ=യാഗാദിസപ്തമങ്ങൾ. ധർ-
 മങ്ങൾ=അഹിംസ, സത്യം, മുതലായവ. ശർമ്മംവിനാ=സുഖമില്ലാതെ.
 ദിക്കരിവീരർ=വെറുപ്പായവരും, പുണ്യരീതികൾ, മുതലായിരിക്കുന്ന അഷ്ട-
 ദിഗ്ഗജങ്ങൾ.

ശ്ലോകം—൩൭. ദുർവിപാകം=ദുരാചന്ത.

ശ്ലോകം—൩൮. ബഹുവ്രീഹിത=ബഹുവ്രീഹിയാവു എ-
 നുള്ള അവസ്ഥ. ബഹുവ്രീഹി=അനവധിധാന്യങ്ങളുള്ളവർ.
 ബഹുവ്രീഹിസമാസമേന്മയും മുഷിപ്പ്=രസകുന്ദം, ... ബഹുവ്രീ-
 ഹിയാവു, എന്നുള്ള അവസ്ഥ എന്നെവേർപെട്ടിട്ടുണ്ടാകുകയും ചെയ്ത
 ഷസമാസായ "ഭാനവവൈരി" എന്നുള്ള പദത്തെ ബഹുവ്രീ-
 ഹി സമാസമാക്കിത്തീർക്കുന്നു. ഭൂമിയിൽ ധാന്യങ്ങൾക്കും വിള-
 യായ്ക്കും നിരിക്കുന്നു വെണ്ണം, ഭാനവന്മാരായവർ ശത്രുക്കൾനിമി-
 ത്തം ഭവകൾ പിറവിക്കുന്നുവെന്നും താല്പര്യം.

ശ്ലോകം—൩൯. ആവിധിക്ക്=രാവണാദികൾക്കു നൽക-
 ഐട്ടിട്ടുള്ള വശത്തിന്. അവർക്ക്=രാവണാദികൾക്ക്. അത്=വ-
 രംകൊടുത്തസമയത്തു്.

ശ്ലോകം—൪൦. നീലാമണാമുൻ=നീല(ഭൂമി)യുടെ അന്താ-
 (മഹാവിണ്ണ.)

ശ്ലോകം—൪൧. ബാലാക്കുകോടിപ്രഭം=കോടിബാലസൂത്ര-
 ന്നാരുടെ ശോഭയുള്ളതു്. കിരീടജാലാകവാചം=കിരീടത്തിന്റെ
 ജാലയുടെ കൂട്ടം. ജാലം=പ്രകാശം. കോവുക=വരദിക്കുക.

ശ്ലോകം—൪൨. ഹൃദ്യഗന്ധം=മാലയുടെ വാസന. പേരി-
 വരച്ചു. ഉഷ്മി=തിരുമാല... ഉഷ്മികളാൽ തടഞ്ഞും മാല്യഗ-
 ണ്ഡത്തെ ചവിട്ടും, വരികയാൽ കാറ്റു് ശൈത്യസൗരഭ്യമാന്ദ്യ-
 ങ്ങളോടു കൂടിയതെന്ന് ഭാവം.

ശ്ലോകം—൪൩. സഹസ്രചത്രോരുവൻ=സഹസ്രചത്രത്തു-
 ങ്കൽ (താമരയിൽ)നിന്ന് ഉരുചിച്ചവൻ (ബ്രഹ്മാവിന്) മഹാസ-
 മാജം=വലിയസംഘം. പുരുഷേന്ദ്രപം=ഹൃദയം ഭക്തിയോ-
 ടുകൂടെ, അഭ്യശ്വൻ=കാണപ്പെടാത്തവൻ. മഹാപുമാൻ=പുരുഷോ-

അമൻ (പാമാത്മാവു എന്നു താല്പര്യം).

ശ്ലോകം.....൨൯. പയഃപയോധി=പാലാഴി. ഉന്നിദ്രാവാ-
ളിം=അധികമായ വെണ്മ. കടാക്ഷിച്ഛ=കടക്കണ്ണുകൊണ്ടുനോക്കി.
ഏവം=മേൽപറയാൻ പോകുന്നതുപോലെ.

ശ്ലോകം.....൩൦. ഹേമേവിധി!=അല്ലയോബ്രഹ്മാവെ. വി-
ണ്ണവർനാഥൻ=ദേവേന്ദ്രൻ യുഷ്മൽഗേഹം=നിങ്ങളുടെഗൃഹത്തി-
ൽ...അപത്തികൾ മാത്രമേ സേവിക്കയാളു എന്ന് വ്യഗ്ര്യാത്മം.

ശ്ലോകം.....൩൧. പ്രമോദിക്ക=അർപ്പാദിക്ക നിഖിന്ദലോകം.
ദേവകൾ. സ്മേദാസ്മൻ=സ്മേദമായിരിക്കുന്ന അസ്മത്തോടുകൂടിയവ-
ൻ. സ്മേദം=പുഞ്ചിരിയോടുകൂടിയതു്. അസ്മം=മുഖം....അന്തർ-
തന്ത്രപ്രകടനമാക്കതെയും, അനന്താൽ മുക്തിതമായും, കൺ-
പോളകളേയും പുരികങ്ങളേയും, സ്ഫുരപ്പിച്ചും ഇരിക്കുന്നതു്.
(ശ്ലോകം) അപരിച്ഛിന്നവിഷയംമദമന്ദമീലിതം സ്ഫുരൽഭൂവ-
ക്ഷുതാരം യൽതൽസ്മേദമിതികഥ്യതേ.

ശ്ലോകം.....൩൨. മണ്ഡലസിദ്ധി=മണ്ഡലങ്ങളു (നന്മക) ഉടെ
സിദ്ധി. സിദ്ധിക്ക്=ലാഭത്തിന്നു്. ഇങ്ങ്=ഇവിടെ....മഹാനാ-
രുടെ മാഹാത്മ്യംകൊണ്ടു് ദൂരയിരിക്കുന്ന അശ്രിതന്മാരുംഅപത്ത്-
നഭവിക്കയില്ലെന്നു്.

ശ്ലോകം.....൩൩. സമൃദ്ധം=പസരശീലം. പിശുനൻ=ദുഷ്ട-
നങ്ങൾ. അമൃതം=സ്വപ്നം (മോക്ഷം)....നല്ലഅളകൾദുർബ്ബലി-
കൾക്കും ഉപകാരികളായിരിക്കുമെന്ന് താല്പര്യം.

ശ്ലോകം.....൩൪. പ്രകൃഷ്ടൻ=വളരെഉല്ക്കൃഷ്ടത്തോടുകൂടിയവ-
ൻ. നികൃഷ്ടം=നിന്ദ. മൃഗസ്വരൂപം=നരസിംഹാകൃതിയെന്നുതാ-
ല്പര്യം. പ്രകാമനെന്ദ്രം=ദരിദ്രസ്വഭാവം.

ശ്ലോകം.....൩൫. ഉല്കൃഷ്ടിതൻ=ഉല്കൃഷ്ടയോടു കൂടിയവൻ.
ഉല്കൃഷ്ടം=അരിമോഹം...കിട്ടാത്തവസ്തുവിൽ അതിന്ദായ അശയം
തന്നിമിത്തംമനസ്സിനാഹ്വാനവുംവ്യാകുലതയും,ശരീരത്തിന്നു് അസ്വാ-
സ്ഥ്യവും, ചേർന്നഅവസ്ഥ. (ശ്ലോകം) അലബ്ധവിഷയെ രാഗാവേദ-
നാ മഹനീതുയാസംശോഷണീതുഗാത്രാണാം താമുല്കൃഷ്ടാം വിദുർ-
ബുധഃ. നിഷ്പന്നകൻ=ഹൃദയം ദുഷ്ടൻ. ശത്രുവില്ലാത്തവനെന്നും.

ശ്ലോകം.....൩൬. അചാരവിഭോഷികൾ=അചാരങ്ങളെ(വ-
ണ്ണാശ്രമാചാരങ്ങളെ) ഭോഷിക്കുന്നവർ. അചാര്യൻ=ഉപദേശാ-
വു്. നിശാചരേന്ദ്രൻ=രാക്ഷസന്ദ്രേഷ്ടൻ. (രാവണൻ) ഭ്രമക്രവാ-
ളം=ഭ്രമസ്വഭാവം. നീചപ്രവർത്തി=നിന്ദയായവ്യാപാരം.ഇതു്=ഐക-

വിമുഗമെന്നുംകൂടി ഗുണമനുഭവവിവക്ഷാഭാവമനുഭവസം.

ശ്ലോകം—സഹ. ആയാധനം=യുദ്ധം. ദശാസ്ത്രം=രാവ-
ണൻ. ആയാസം=തളി. ആശ്രയഹീനന്മാർ=ആശ്രയംഇല്ലാത്ത-
വർ. ആശ്രയം=രക്ഷിതാവു്. ഭവനം എന്നും. പാശുംപര-
ന്മാർ=പായുന്ന (പേടിചോടുന്ന) പരന്മാർ. (ശത്രുക്കൾ)
ശരണം=രക്ഷിതാവിനെ. പാശ്ചിം എന്നും.....രാവണനോടു-
ലത്തിന്ന് എതിർക്കുന്നശത്രുക്കളെ സമ്പസ്യവും അടക്കി കൊല്ലാതെ
വിട്ടുകയില്ലെന്നും, കാലദണ്ഡിന്റെ മഹത്വംകൊണ്ടു് രാവണനെ-
ക്കുറിച്ച് ഭയം അധികം ഇല്ലാത്തസ്ഥലം യമരാജധാനിമാത്രമെ,
കള്ളഎന്നും താല്പര്യം.

ശ്ലോകം—സഹ. ആത്മരോഷം=കോപത്തോടുകൂടുംവണ്ണം.
ഇന്ദ്രൻ=ദേവേന്ദ്രൻ. ഉപേന്ദ്രൻ=വിഷ്ണു... (വജ്രായുധത്തെ ചൂട്ടു-
തുകൂട്ടി, എന്നുള്ളതുകൊണ്ടു് ഇന്ദ്രൻ ആദ്യം രാവണനെ ജയിക്കു-
യും, (വെരുത്ത കണ്ണീരിൽ, എന്നുള്ള ആധാരികകൊണ്ടു്) ദേവി-
തോരന്ദ് സഹസ്രാക്ഷങ്ങളിൽനിന്നും ധാരാളം ചൂട്ടുകളുണ്ണുന്-
ി പൊഴിക്കയും ചെയ്തു എന്നും (ഉപേന്ദ്ര! എന്നുള്ള സംബോധി-
കകൊണ്ടു്) ജ്യേഷ്ഠപമാനം അനുജനാൽ ക്ഷണനേരംപോലും
ക്ഷന്തവ്യമല്ലെന്നും ഭാവം. ഇതു് സന്ധിക്കൊ-
ണ്ടു് ശ്ലോകത്തിന്റെ വൃത്തത്തെക്കൂടി കാണാം.

ശ്ലോകം—സഹ. ലംകേശപുത്രൻ=ലംകേശ (രാവണ)-
ന്റെമകൻ, (മോഹനാദൻ) ഇന്ദ്രനെജയിച്ചതിൽപിന്നെ “ഇന്ദ്ര-
ജിതനു” എന്നുംപേരുണ്ടു്. ആതംകം=ഭൂഃപം. വലാതകൻ=വല-
ന്നെ അസുന്റെ അന്തകനായുള്ളവൻ (ദേവേന്ദ്രൻ) സംക്രന്ത-
നത്വം=സംക്രന്തനാവുന്നതു് എന്നുള്ള അവസ്ഥ. (നിലവിളിക്കുന്ന-
വൻ) സംപ്രാപ്തമായൊള്ളു=ലഭിച്ചൊള്ളു. . . . .കൂടി ആഹ്വ-
നെ രോദനേചതുതി. ധാതവത്വം.

ശ്ലോകം—സഹ. അന്നം=ചോറ്, ക്ഷത്വം=ഒരുവകകറി.
ആമിഷം=ഇറച്ചി പചിക്ക=പാകംചെയ്തു. മടയ്ക്കുക=പ്രതിഫലം.
കൂടാതെ മുഷിഞ്ഞുവേലചെയ്തു.

ശ്ലോകം—സഹ. നാകിലോകം=ദേവസ്ത്രീജനം. ചട്ടം=കല്പന

ശ്ലോകം—സഹ. സുമങ്ങൾ=പുഷ്പങ്ങൾ. മന്ദാനിലൻ=മ-
ന്ദവായു, (ഇളംകാറു്). . . . .ദുജ്ജനങ്ങളുടെസേവ വൈഷമ്യമു-
ള്ളതാണെന്നു ഭാവം.

ശ്ലോകം—സഹ. ആശുഗൻ=വായു. (വേനത്തിൽ നമിക്ക-

നവനെന്നും):—സമയംതെറ്റിയാൽ ശിക്ഷയുണ്ടെന്നു താല്പര്യം.
 ശ്ലോകം—നവ. ആഭംശോഭ. സൂത്രേന്ദുഗോളങ്ങൾ=സൂര്യ-
 ചന്ദ്രന്മാരുടെ ഗോളങ്ങൾ. കലാശം=അവസാനം.

ശ്ലോകം—നന്ദ. വാഗ്ഗൈപദം=വാക്സാമന്ത്രം. പങ്ക്തി-
 ക്തിമുഖാഗ്നി=പങ്ക്തിമുഖൻ എന്നുള്ള അഗ്നി. പങ്ക്തിമുഖൻ=
 പത്തുമുഖമുള്ളവൻ.

ശ്ലോകം—൭൪. വക്തവ്യം=പറയേണ്ടതു്. കർത്തവ്യം=ചെയ്യേണ്ടതു്.

ശ്ലോകം—൭൫. കാരുണ്യഗുണാംബുരാശി = കരുണയാകുന്ന ഗുണത്തിന് അംബുരാശി (ഇരിപ്പിടം).

ശ്ലോകം—൭൬. മൂരാന്തകൻ=മഹാവിഷ്ണു. ദീനജനാനുകമ്പി=ദീനന്മാരായിരിക്കുന്ന ജനങ്ങളിൽ കൃപയുള്ളവൻ. കുറഞ്ഞതാണ്=അല്പമായിട്ടു് .... മഹാനുഭാവവാർ മിതഭാഷികളെന്നു ഭാവം.

ശ്ലോകം—൭൭. പങ്ക്തിരഥക്ഷിതിക്ഷിത്തന്മജൻ=പങ്ക്തിരഥൻ (ദശരഥൻ) എന്നുള്ള ക്ഷിതിക്ഷിത്തി (രാജാവി)ന്റെ തന്മജൻ (പുത്രൻ). കൊണപർ=രാക്ഷസന്മാർ (ശവത്തിന്നിടം). കനിവുർ=അനുജന്മാർ.

ശ്ലോകം—൭൮. ദേവകദംബം=ദേവസമൂഹം.

ശ്ലോകം—൭൯. വീതാംബരൻ=മഞ്ഞപ്പട്ടുടുത്തവൻ (മഹാവിഷ്ണു). നിജം=തങ്ങളിടേതു്. നിവാസം=വാസസ്ഥലം.

ശ്ലോകം—൮൦. വിരിഞ്ചി=ബ്രഹ്മാവു്. ദേവോല്ക്കരം=ദേവസമൂഹം. ഉദിക്ക=ഉണ്ടാകുക.

ശ്ലോകം—൮൧. ഒത്താശം=സഹായം, (തെന്ത+ആശം).

ശ്ലോകം—൮൨. നാകേശൻ=നാകത്തിന് (സ്വർഗ്ഗത്തിന്) രംശൻ (നാഥൻ)=ദേവേന്ദ്രൻ. സുരസംഹതി=ദേവസമൂഹം.

ശ്ലോകം—൮൩. ജഗൽപ്രാണൻ=ജഗത്തുകൾക്കു് (ലോകങ്ങൾക്കു്) പ്രാണൻ (വായു) ശിഷ്യന്മാർ=ഉത്തമന്മാർ. പ്രതിദിനം=ദിവസംതോറും... ഉഷ്ണമെന്നു് എന്നുള്ള വിശേഷണം കൊണ്ടു് എതിർത്ത യുദ്ധം ചെയ്താൽ, ശത്രുക്കിന്റെ പക്ഷതി കയ്യുക്കു്, ബാലിക്കുടങ്ങുമെന്നും, യോഗ്യന്മാർക്കു് രത്നമായ, എന്നുള്ളതുകൊണ്ടു് അദിത്യശിഷ്യനായ ഹന്തമാൻ ശാസ്ത്രങ്ങളിൽ നിപുണനെന്നും, ജഗൽപ്രാണനെന്നുള്ള പദംകൊണ്ടു്, രാവണാർദ്രിയായിട്ടു്, ആ-

തന്നാശത്തിന് തയ്യാറായ സീതയെ അശ്വസിപ്പിക്കത്തക്കവെ-
നെന്നും, ഭാവം. (ഘനം സഗ്ഗം ന്ൻ-ാം ഗ്ലോകം നോക്കുക.)

രാമചന്ദ്രവിലാസം.

രണ്ടാം സഗ്ഗം നോട്ട്.

ഗ്ലോകം.....൧. സത്തമൻ=ഹൃദയം ഉത്തമൻ. പുത്രകാമ-
യജ്ഞാനന്ദം=പുത്രകാമം(പുത്രകാമേഷി) എന്നുള്ള യജ്ഞ (യാഗ)
ത്തിന്റെ അവസാനം. യാജകകുതുഹലം=യാജകന്മാരുടെ (യാ-
ഗംകഴിക്കുന്നവരുടെ) സന്തോഷം.

ഗ്ലോകം.....൨. അച്യുതാംശം=അച്യുതന്റെ അംശം. അ-
തിമാതൃഭർത്തം=ഹൃദയം ഭർത്തായുള്ളത്.

ഗ്ലോകം.....൩. തനയാത്മി=തനയന്മാ(പുത്രന്മാ)രെ അ-
ത്മീകുന്നവൻ.

ഗ്ലോകം.....൪. മന്ദനം=മനനം. അമരചാവൻ=ദേവേ-
ന്ദ്രൻ.

ഗ്ലോകം.....൫. രാജവശ്യസ്തൻ=രാജശ്രേയ്യന്റെ പുത്രൻ.
പ്രപഞ്ചജനകൻ=പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ (ലോകത്തിന്റെ)പിതാവ്.

ഗ്ലോകം.....൬. ഇളംപ്രഭം=കാലത്തെവെയിൽ. നദസ്സ്=അ-
കാശം. കിരിവൻ=സൂത്രൻ.

ഗ്ലോകം.....൭. തുണ്ണുമുഖി=വലിയമുഖി. തിരളം=പുഷ്പി-
പ്പെടുക. മാഗധി=സുമിത്ര.

ഗ്ലോകം.....൮. സപതിമാർ=കുട്ടഭാര്യമാർ. അവൾ=സുമി-
ത്ര. മത്തദന്തി=മദിച്ച അന്ന. ഗണ്ഡഭിത്തിയുഗളം=ഗണ്ഡഭിത്തി-
കളുടെ (കവിർത്തടങ്ങളുടെ) യുഗളം (രണ്ടു.)

ഗ്ലോകം.....൯. സൽപ്രജാത്മം=നല്ലപ്രജക (സന്താനങ്ങ)-
ൾക്കുവേണ്ടി. (നാട്ടുകാക്കുണത്തിനുവേണ്ടിപ്പറന്നും) അമരാംശഭൃ-
തം=അമരാംശം(ദേവാംശം)കൊണ്ടുണ്ടായത്. (വിഷ്ണുവിന്റെ അം-
ശമെന്നുതാല്പര്യം.) ചാരുനീരാ=ചാരുവായിരിക്കുന്ന(മനോഭിമമ-
മായിരിക്കുന്ന)നീരിനെ(വെള്ളത്തെ) അമൃതാലം=അമൃത് എന്നുള്ള-
പേര്. സൗരനാഡികൾ=സൂര്യന്റെ കരിതകൾ.... അമൃ-

ത് എന്നുള്ള സൂത്രന്റെ കരിതകൾ വെള്ളത്തെധരിക്കുന്നതുപോലെ അവർ നഭം ധരിച്ചു എന്നു താല്പര്യം. സൂത്രരജ്ജികളിൽ മുന്തൊട്ടി ജലാംശത്തെ ധരിക്കുന്നവയാണെന്ന് ഐതിഹ്യമുണ്ട്.

ശ്ലോകം—൧൧. രാജമഹിഷി=രാജാവിന്റെ ഭാര്യ. പാകം=അഴുക്കു്.

ശ്ലോകം—൧൨. വിളി=വെളുത്ത. രംലുക=കുതിരവരിക. പൊതി=കുടം. ശാലി=നെല്ല്.

ശ്ലോകം—൧൩. അച്ഛതൻകല=അച്ഛതന്റെകല. ഉച്ചരിക്ക=പ്രസരിക്ക. കളായകാന്തി=കളായത്തിന്റെ (കായാപ്യവിന്റെ) കാന്തി (ശോഭ)

ശ്ലോകം—൧൪. താഴുക=കുറയുക. തരളായതാക്ഷിമാർ=തരളമായും (ഇളകിയതായും) ആയത(നിങ്ങളു്)മായുംഇരിക്കുന്ന അക്ഷി (കണ്ണ)കളോടുകൂടിയവർ. ഇതരസാധനങ്ങൾ=മറ്റുപദാർത്ഥങ്ങൾ.

ശ്ലോകം—൧൫. കമ്പ=വയറു്. നന്താഗ്നിമാർ=സുന്ദരിമാർ. അടനം=സഞ്ചാരം.

ശ്ലോകം—൧൬. ഗ്ലാനി=വാട്ടം.

ശ്ലോകം—൧൭. തമാലനിറം=പച്ചനിറം. ചിത്തവൃത്തി=മനസ്സിന്റെ വ്യാപാരം.

ശ്ലോകം—൧൮. മുകിൽ=മേഘം.

ശ്ലോകം—൧൯. നാകലോകനദി=നാകലോകത്തിങ്കൽ ഉള്ള നദി (അകാശഗംഗ) ആഗമാത്മം=ആഗമത്തിന്റെ(ശാസ്ത്രത്തിന്റെ) അത്മം. ബ്രഹ്മചാരികൾ=സർവസംഗപരിത്യാഗികൾ. ഏഴുപേർ=(സപ്തർഷികൾ) സപദി=അപ്പോൾ.

ശ്ലോകം—൨൦. മൊഴിഞ്ഞു=പറഞ്ഞു.

ശ്ലോകം—൨൧. ശമ്ബുത്തി=എററവു്സുഖം.

ശ്ലോകം—൨൨. ചാത്രമാസം=ചാത്രന്റെ ഗതികൊണ്ടു വരുന്ന മാസം. നവകം=ഒൻപതു്. കൈടഭാരി=കൈടഭന്റെഅരി (മഹാവിഷ്ണു) ഇനി ആറു ശ്ലോകംകൊണ്ടു രാമാവതാരസമന്തത്തുള്ള അവസ്ഥകളെ പറയുന്നു.

ശ്ലോകം—൨൩. തുങ്ഗരാശി=ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രപ്രകാരം ഗ്രഹങ്ങൾക്കു പറയപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഉച്ചസ്ഥാനം. ഖേചരം=ഗ്രഹം. ഭംഗം=ഭാഗ്യമുലമുള്ള കണ്ണുത. ഏഴിൽ=ഏഴാമെടത്തു്, മംഗലൻ=

ചൊവ്വ. അംഗഭം=ജന്മലഗ്നം. അമൃതാംഗം=ചന്ദ്രൻ. അംഗിരസ്സ്=വ്യാഴം. യോഗം=കേസരിയോഗം.

ശ്ലോകം—൨൮. കർമ്മശക്തി=കർമ്മങ്ങൾക്ക് പ്രവർത്തിക്കുവാൻ ശക്തി. കർമ്മശാക്തി=അഭിമുഖം. കർമ്മഭാവം=പത്താമെടം. ഭൂപ്രസക്തകർമ്മഭാവം=ഭൂപ്ര (ഭഗവദ്)ന്റെ സൽകർമ്മങ്ങളുടെ (യാഗാദികളുടെ) മാഹാത്മ്യം.

ശ്ലോകം—൨൯. സൂര്യവാരം=ഞായറാഴ്ച. അഭിമുഖം=മുഖം. പൂർണ്ണമാസം=പൂർണ്ണമാസം, ൧൦൦ നക്ഷത്രത്തിൽ ദേവത അഭിമുഖം. ഭൂമിഭൂമിയിൽ=ഭൂമി (ഭഗവദ്)ന്റെ മഹിമ (പട്ടമഹിമ) . മുത്തവർ=മുത്തയുള്ളവർ (കൗസല്യ), അമൃതം=പ്രസവവേദന.

ശ്ലോകം—൩൦. കൊണ്ടു=പരിചിട്ടം. സമാനം=മാനം. തോട്ടകൃഷിയവൻ. (സമാനം എന്ന പേരോടു കൂടിയവനെന്ന്) അലഞ്ഞു=മുറിക്കുക. സൂര്യകാലം=ഇന്ദ്രിപ്പം.....സമാനമായവന്റെ ശക്തിയാൽ പ്രസവിക്കുന്നു എന്നു താല്പര്യം.

ശ്ലോകം—൩൧. കർമ്മശാക്തി=കർമ്മങ്ങൾക്കിഷ്ടനായിരിക്കുന്ന, കർമ്മം; (സൂര്യൻ). ഭൂമി=ഭഗവദ്. വംശവംശം=വംശത്തെക്കുറിച്ചുള്ള വാത്സല്യം.

ശ്ലോകം—൩൨. കർമ്മം=പെരുപ്പം, (തലയില്ലാത്തതായ ഒരു വക പ്രേതം.)

ശ്ലോകം—൩൩. രാവിൽ=രാത്രിയിൽ. ഭാഷാ = ഭാഷാധാരാ. തമസ്സ്=ഇരുട്ട് (തമോഗുണമെന്നും.)

ശ്ലോകം—൩൪. നിമിത്തവേദി=ഗംഗ. സൈകന്ധം=മണൽത്തട്ട്.

ശ്ലോകം—൩൫. ഭൂവനൈകഭൂമി=ഭൂവനങ്ങളിൽ (ഭൂമിയിൽ) വെച്ചു ഏറ്റവും മംഗലമായുള്ളതു.

ശ്ലോകം—൩൬. ലക്ഷ്മി=പ്രഭാവം.

ശ്ലോകം—൩൭. അരിഷ്ടം=ശത്രുക്കൾ. അത്യാത്മം=പുത്രന്മാർ.

ശ്ലോകം—൩൮. ദ്രോൺ=സർവ്വം. മഞ്ജരി=വാട്ടം. വൃശഭം=വൃശഭം. മംഗലം=സുഖം.

ശ്ലോകം—൩൯. കണവർ=ഭിഷ്ണുവർ. കർമ്മം=ഭഗവദ്. അത്മം=മഹാവിഷ്ണു.

ശ്ലോകം—൪൦. മകൾ=കുടുംബം. കൈതവം=വൃദ്ധം. യാ-

തുധാനകലവക്ഷി=യാതുധാനന്മാരുടെ (രാക്ഷസന്മാരുടെ) കലവ-
ക്ഷി (വംശവക്ഷി)

ശ്ലോകം—൨൨. തുയ്യമോഷം=തമുഷ്. നാനദി=അദ്യ-
തൈതമംഗളാചരണം.

ശ്ലോകം—൨൩. ജാതകമ്മമുഖം=ജാതകമ്ം മുതലായത്.
അദരം ശ്രദ്ധ. മുത്തു്=സന്തോഷം (പുഞ്ചിനം) ധാത്രിമാർ=വള-
ർമ്മമാർ.

ശ്ലോകം—൨൪. വാരിജോരുവസുതൻ=ബ്രഹ്മാവിന്റെപു-
ത്രൻ. വേദ്യവിദ്യകൾ=അറിയാൻള്ള വിദ്യകൾ.

ശ്ലോകം—൨൫. സൌഖ്യം=സാരം. ഹവിസ്സ്=ഹോമദ-
വ്യം. സഹജം=സ്വതേയുള്ളത്.

ശ്ലോകം—൨൬. രാജവിൻകല്പം=രാജരാജാവിന്റെ വം-
ശം. നന്ദനം=ദേവേന്ദ്രന്റെ ഉദ്യാനത്തിങ്കൽ.

ശ്ലോകം—൨൭. സാഹചര്യം=കൂട്ടുകെട്ട്. അപൂമാധി=പ്രാ-
പിച്ചു.

ശ്ലോകം—൨൮. ശുചൈഃഗ്രീഷ്മകാലത്തുങ്കൽ.

ശ്ലോകം—൨൯. നാലുവക്ത്രം=ധർമ്മം, അത്ഥം, കാമം, മോ-
ക്ഷം.

ശ്ലോകം—൩൦. ആത്മശുദ്ധി=ശരീരശുദ്ധി. ആത്മകൃ-
ത്യം=അദ്യരുടെ അനുഷ്ഠാനങ്ങൾ.

ശ്ലോകം—൩൧. പ്രാപ്തം=പ്രാപ്തം. പകലിന്റെ അദ്യത്തെ
അറുനാഴിക. അന്യബന്ധുസ്തം=നാസമേതർ=മററുള്ള ബന്ധുജന-
ങ്ങളോടു കൂടിയവർ.

ശ്ലോകം—൩൨. വയസ്സ്. സമപ്രായക്കാർ.

ശ്ലോകം—൩൩. പ്രശ്നം പണക്കം. സുഹൃന്മാരുപം=
നല്ല ഗുണങ്ങൾക്കു് (നല്ലശുഭകർമ്മ) തുല്യമായുള്ളത് (മുത്തമ-
ണി). അതിതരം=ഏറ്റവും.

ശ്ലോകം—൩൪. പലാശനിര=രാക്ഷസക്കൂട്ടം, (പ്യാശിൻ
കൂട്ടം). സമിത്തു്=ചമത. യുദ്ധാലപരം=യുദ്ധമാകുന്ന അലപര,
(യാഗം). അഗ്നിത്രയം=മൂന്ന് അഗ്നികൾ: ദക്ഷിണാഗ്നി, ശാഹ്വ-
വത്യാഗ്നി, ആവിവ്യാഗ്നി. ചിദഗ്നി=ചിത്താകുന്ന (പരബ്ര-
ഹ്മമാകുന്ന) ജ്ഞാഗ്നി. കോസലമഹാശനി=കോസലമാകുന്ന മഹാ-
ശനി, (യാഗാഗ്നി കടഞ്ഞെടുക്കുന്നതിനുള്ള സാധനം)

ശ്ലോകം—൩൫. നിശചരപ്രകരമനോരഥാഗ്നി=രാക്ഷസ

ന്മാരുടെ ആഗ്രഹമാകുന്ന ദീപം. ദിശാമുഖം=ദിക്കുകളുടെ മുമ്പം. കശാസനം=കുപ്പിന്റെ (ഭൂമിയുടെ) ശാസനം (രക്ഷ). കശകൊണ്ടുള്ള അസനമെന്നും,

ശ്ലോകം—൫. തണ്ടു്=അഹംകാരം. ചതുരപായം=നാലുപായങ്ങൾ;—സാമം, ദാനം, ദേഷം, ദണ്ഡം. നീതി=ന്യായം.

രണ്ടാം സർഗ്ഗം സമാപ്തം.

മൂന്നാം സർഗ്ഗം.

ശ്ലോകം—൧. പ്രശമിതഹൃദയാൽ=പ്രശമാതമാ (അടങ്ങി) യിരിക്കുന്നഹൃദയത്തുകലെ (മനസ്സിനെ) അർത്ഥത്തോടു് (വ്യസനത്തോടു്) കൂടിയവൻ. അർത്ഥമന്ദിരം=തന്റെഭവനം. കശികസുതൻ=വിശ്വചിത്രൻ.

ശ്ലോകം—൨. അധിഗതം=പ്രാപ്തം. വസ്തുവൈഭവം=ജാതിയുടെ (നഗ്നതയുടെ) മാറ്റത്താൽ;—ക്ഷത്രിയനായിരുന്ന വിശ്വചിത്രൻ തപസ്സിനാൽ കിട്ടിയ ബ്രാഹ്മണ്യം എന്നു താല്പര്യം. വിധുനികടം=ചന്ദ്രന്റെ സമീപം.

ശ്ലോകം—൩. കലിതവിഹിതസർഗ്ഗഭേദൻ=ചെമ്പുപ്പെട്ടതായിരിക്കുന്ന പലപ്രകാരത്തിലുള്ള സൃഷ്ടിവിശേഷങ്ങളോടു് (അധ്യയഭേദങ്ങളോടു്) കൂടിയവൻ. ജ്വലിത മനോഹരവൃത്തൻ=ശോഭിക്കപ്പെട്ട മനോഹരങ്ങളായ് ചരിത്ര (ചരങ്ങൾശാസ്ത്രപ്രകാരമുള്ളവൃത്ത)ങ്ങളോടു കൂടിയവൻ.

ശ്ലോകം—൪. കൊടി, നിഖമശാഖി=വലിയ നിഷ്പകളെക്കൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നവൻ. യേ നി=വിശ്വചിത്രൻ,

ശ്ലോകം—൫. പരമരിയതപോനിധാനം=ഹൃദയവും വലുതായിരിക്കുന്ന തപസ്സുകൾക്കു് ഇരിപ്പിടമായുള്ളവൻ. അദൃഷ്ടയോഗം=ജന്മാന്തരത്തിലുള്ളഭാഗ്യം.

ശ്ലോകം—൬. അമലമതികൾ=നിമ്നമനസ്സോടുകൂടിയവർ. വികാരം=മനോവികാരം, (കാമക്രോധാദികൾ എന്നു് താല്പര്യം) വോഷ്പി=സംസാരസമുദ്രം, (വിഷയാതീതന്മാർ എന്നു താല്പര്യം) സമത=സമഭാവന. യമികൾ=അടക്കമുള്ളവർ. (യോഗികൾ)

ശ്ലോകം—൭. അപരിമിതതപോബലം=നിസ്തയിക്കപ്പെട്ടതാ

ത്ത തപശ്ശകതി. സ്ഥിരമിരുന്നസമേതർ = തങ്ങളുടെ ശിഷ്യന്മാരോടു കൂടിയവർ. അപരിചയാതർ = നശിക്കപ്പെട്ട ശത്രുസമൂഹത്തോടു കൂടിയവർ. (ദുഷ്ടോപദ്രവമില്ലാത്തവരെന്നു താല്പര്യം)

ശ്ലോകം.....൯. ഉദവസിതം=ഭവനം.

ശ്ലോകം.....൧൦. അരിപ്തം=മുരക്കം.....രാജകുപ്തനയ്യ പിണ്ഡം തടവിലെന്നു ഭാവം.

ശ്ലോകം.....൧൧. അനുഭവസിദ്ധം=അനുഭവിച്ചാനിടയായതു. അജസൃതൻ=അജനെന്ന രാജാവിന്റെ പുത്രൻ (ദശരഥൻ)..... വലിയ ആളുകളായിരുന്നാലും സുഖദുഃഖങ്ങൾ അവർക്കു ഇടകലന്നിരിക്കുമെന്നു താല്പര്യം.

ശ്ലോകം.....൧൨. പാതയവൻ=രാജാവു്,.....പ്രജകളുടെ യോഗക്ഷേമങ്ങളുനേർപ്പിപ്പാൻ രാജാവിന്നു ന്യായമായ കല്പംകൊടുപ്പാൻ പ്രജകൾക്കു കടമയുണ്ടെന്നു താല്പര്യം.

ശ്ലോകം.....൧൩. സുരപിതൃനികം പ്രസാദസിദ്ധം=ഭവസംഹത്തിന്റെയും പിതൃസംഹത്തിന്റെയും അനുഗ്രഹലാഭം. അരം=വേഗം.

ശ്ലോകം.....൧൪. തധിപലലവണ്യവൃന്തി=ചോരയുടേയും മാംസലവണ്യത്തിന്റേയും വഷം.

ശ്ലോകം.....൧൫. ആജ്യതപ്തം=ജ്യം (നെ) കൊണ്ടു ജ്വതപ്തം, (ആഹൃതി). യജ്ഞവാടം=യാഗ രാഖ. ശ്രമി=അഗ്നി. (ശുദ്ധി). സംക്ഷിപ്തതാശനം=അണുണു പിടുന്ന അഗ്നിയോടു കൂടിയതു്.

ശ്ലോകം.....൧൬. മഹാനലൻ=വലിയഅഗ്നി. അസൃഷ്ടകരപ്രവാഹം=ചോരക്കൂട്ടത്തിന്റെ പ്രവാഹം. തജ്ജഹദയർ=ഇളകിയിരിക്കുന്ന മനസ്സോടുകൂടിയവർ.

ശ്ലോകം.....൧൭. കുമതികൾ=ദുർബ്ബലികൾ. സലക്ഷ്യം=ലക്ഷ്യമെന്നോടുകൂടി.

ശ്ലോകം.....൧൮. ശ്രുതിപരമം=കണ്ണുകൾക്കു.

ശ്ലോകം.....൧൯. ദിനകര കലദേശികൻ=സൂര്യവംശത്തിന്റെ ഗുരു. നിഗ്രഹം=ഏറ്റവും രഹസ്യം.

ശ്ലോകം.....൨൦. അഹിക്ഷലപതി=അനന്തൻ. രിപൂനികരകൃതാനൻ=ശത്രുസമൂഹത്തിനു കാലൻ (ശത്രുക്കൾക്കു)

ശ്ലോകം.....൨൧. ത്രിഭവനജനയിത്രി=ത്രിഭവന (മൂന്നുലോക)ത്തിന്റെ ജനയിത്രി, (ജനിച്ചിരിക്കുന്നവൾ) അമ്മ. മായാഭോഗ

തി=ലക്ഷ്മി. അവനി=ഭൂമി, (സീതളമിയിൽ നിന്നാണല്ലോ ജനകന്റെ പുത്രിയായിട്ടു ഉണ്ടായത്) അവർ=സീതാഭാമന്മാർ.

ശ്ലോകം—൨൭. സുതവരൻ=ശാലഗ്രേഹ്യൻ.

ശ്ലോകം—൨൮. മതി=ബുദ്ധി. ധൃതി=ദൈവത്വം.

ശ്ലോകം—൨൯. പുരുഷിന്ദ്രധരൻ=അവധിമില്ലാത്ത വിഷയങ്ങളിൽ (സുഖാനുഭവങ്ങളിൽ) നിന്നും വിരക്ത (വേർപെട്ടവ) സിദ്ധന്മാരെണുതാലുവും. ഉരുതരയോഗബദ്ധം=പലമാതിരി യോഗങ്ങളുടെ (ഭക്തിയോഗം, ജ്ഞാനയോഗം മുതലായവ.) ബദ്ധം (ശക്തി) ഗമ്യൻ=ഗമിച്ചാൽയോഗ്യൻ. (അടയത്തക്കറൻ) പരമ പുരുഷൻ=പരമ (ഉൽകൃഷ്ട) നായിരിക്കുന്ന പുരുഷൻ (പരബ്രഹ്മ സ്വരൂപൻ) നിയോഗശക്തി=നിയോഗത്തിന്റെ (കല്പനയിടേക്കു ഏകിൽ ഏറാറുചെയ്ത ദൈവധീനതയുടെ) ശക്തി=(പ്രാഭവം) ..... മഹാനുഭാവമാകു അസാധ്യമായിട്ട് ഒന്നമില്ലെന്നുഭാവം,

ശ്ലോകം—൩൦. ചതുരത=സാമർത്ഥ്യം.

ശ്ലോകം—൩൧. അഥ=അനന്തരം. മധ്യോപപന്നം=വഴിമദ്ധ്യത്തിൽ.

ശ്ലോകം—൩൨. പുനരപി=പിന്നെയും. അംഗസഞ്ചയം=അംഗമെന്ന സംജ്ഞയ്ക്കു (പേരോടു കൂടിയത്).

ശ്ലോകം—൩൩. സത്യസന്ദീപനം=സത്യം എന്ന സരിഭാഗം. (മഹാനദി) സമീപേഗത്തിൽ. വൃത്രധൗ=വൃത്രാസുരന്റെ ഹത്യ, (നിഗ്രഹം) ഘോരപാപം. ഇനി പ-പദ്യകൊണ്ടു താടകയിടെ ചരിത്രത്തെ പറയുന്നു.

ശ്ലോകം—൩൪. കമലഭവൻ=കമലത്തിൽ (മുരത്തി)ൽ ഭവൻ (ഉണ്ടായവൻ). പ്രമദം=സന്തോഷം. സുകേതു=ഒരു വക്ഷൻ. സുന്ദൻ=വേദാന്തയക്ഷൻ.

ശ്ലോകം—൩൫. അവർ=താടകയും സുന്ദനും. അഗസ്ത്യ ശാപശക്തി=അഗസ്ത്യന്റെ ശാപത്തിന്റെ ബദ്ധം. ചരമഗതി=ചരമായ (ഒടുവിലെ) ഗതി(മരണം). മൈത്രാവരണി=മിത്രാവരണന്മാരിൽനിന്നു, ഉണ്ടായവ (അഗസ്ത്യൻ). തത്തന്ദ്രജൻ=അവന്റെ (സുന്ദന്റെ) തന്ദ്രജൻ(പുത്രൻ) മാരിചെന്നെന്നതും.

ശ്ലോകം—൩൬. കലശഭവൻ=കലശത്തിൽ (കടത്തിൽ) ഭവിച്ചവൻ(അഗസ്ത്യൻ). കൌണേയപത്മം=രാക്ഷസഭാവം. അയ്യ-തകരീന്ദ്രവിക്രമം=അയ്യം (പതിനായിരം) കരീന്ദ്രന്മാർ (അന-

കൾക്കുള്ള വിക്രമം (ബലം). അവമതി=അവമാനം. അത്ര= ഇവിടെ.

ശ്ലോകം—൩൪. നരയോഗിപുനരമാംസച്ചവ=നര (മനു-
ഷ്യ)നാരുടെയും യോഗി (മഹർഷി)കളുടെയും, പുന (കൂട്ട)ങ്ങളി-
ടെ മാംസത്തിന്റെ ചുവ, (സ്വാദ്). യാതുധാനനാരി=രാക്ഷസി.
മമ=എന്റെ. തന=ശരീരം. വററൽ=(മാംസരക്തങ്ങൾ ഇല്ലാത്ത)
ഉണങ്ങിയവടകം. അഭിരുചി=താല്പര്യം. ജയിക്ക=ചാകാതിരിക്ക.

ശ്ലോകം—൩൯. അയി!=അല്ലയോ. നിശമയ=കേട്ടാലും.

ശ്ലോകം—൪൦. ക്ഷരികണ്ഠ=വിശാചിത്രൻ. ധാത്രി=ഭൂമി.
മന്ദര=മന്ദരയെന്ന ഒരു രാക്ഷസസ്ത്രീ. പ്രതം=പാതിപ്രത്യം. ഇഴ-
ക്ക=തെറ്റുക. അന്തം=അവസാനം (വധം) ഹരി=ദേവേന്ദ്രൻ.
(മഹാവിഷ്ണു) പരശുരാമൻ എന്നും. അരുളുക=ചെയ്യ.

ശ്ലോകം—൪൧. വധു=സ്രീ. അത്തരയെ=അത്തം(പ്ര-
ണ്ഡം) അയിരിക്കുന്ന യോഗ്യതോടുകൂടാവണം. വിധുരത=വിധുര-
(മനോവിചാരമുള്ളവനാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ. അനമതി=അ-
നുവാദം.....മഹാനഭാവന്മാരുടെ മറുപടി അവരുടെക്രിയയാ-
ണെന്ന് താല്പര്യം.

ശ്ലോകം—൪൨. ശ. വി=ശാസ്ത്രം. ലാലുതരം=പെട്ടെ-
ന്ന്. സുകേതുപുത്രി=സുകേതുൻപുത്രി (താടക). പക=വി-
രോധം. ഹൃദി=ഹൃത്തുകൾ. ക്ഷ. രാത്രി=വിശാചിന്റെ ഒരു വക-
ഭേദം. ഇകൽ=യുദ്ധം.

ശ്ലോകം—൪൩. ഉരുവേഗശക്തി=ഉരുവേഗത്തിന്റെ
(തടകളുടെ)ശക്തി. ചുഴലി=ചുഴലിക്കാറ്റ്. ചിത=ശൂശാനഭൂമി.

ശ്ലോകം—൪൪. ചുഴലി=ചുറ്റും.

ശ്ലോകം—൪൫. അരുണിമ=ചുവപ്പു. കചങ്ങൾ=തലമുടി-
കൾ. ഫനപടലം=മേലുള്ളതും. വാനിൽ=അകാശത്തിൽ. പി-
തൃവനം=ശൂശാനഭൂമി. പിശാചപ്രതികൃതി=പിശാചത്തിന്റെ
പ്രതിച്ഛായ. കരുമോഹം=കരുമുള്ള(ഉന്നതങ്ങളായും. ഭ-
യങ്കരങ്ങളായും ഇരിക്കുന്ന ദംഷ്ട്ര (ഇതർ) കളോടുകൂടിയവർ.

ശ്ലോകം—൪൬. അതിരൈവേദം=ഏറ്റവും ഉഗ്രമായി-
രിക്കുന്ന അകൃതി, ജവം=വേഗം. കകൽസ്ഥവംശദീപൻ=കകസ്ഥ-
ൻ എന്ന രാജാവിന്റെ കലത്തിൽ പ്രകാശിക്കുന്നവൻ. ശ്രീരാമൻ
വനിത=സ്രീ. വധേ=വധത്തുകൾ. സായകം=അസ്ത്രം.

ശ്ലോകം—൪൭. ശമനൻ=കാലൻ...ഇതുവരെ രാവണഭ-

യംകൊണ്ടു്. രാക്ഷസകുലവധത്തിനു് ശക്തിയില്ലാതിരുന്ന കാലൻ ഇല്ലോൾ ശ്രീരാമന്റെ സഹായത്തോടുകൂടെ അതിനാരംഭിച്ചു. എന്നുതാല്പര്യം.

ശ്ലോകം.....൨൪. ഉരസി=മാറിടത്തിൽ.....താടകയെ കൊന്നതായികേട്ടിട്ടു് രാവണനും ഭയം ഉണ്ടായി എന്ന് ഭാവം.

ശ്ലോകം.....൨൯. നിശിചരി=രാക്ഷസി. രാത്രിയിൽനടക്കുന്നവൾ (അഭിസാരിക) എന്നും. രാമമന്മഥാസ്രം=രാമനാകുന്നമന്മഥ (ചേതനയെ മമനംചെയ്യുന്നവ)ന്റെ അസ്രം(ശരം) രാമ- (മനോഹര)നായിരിക്കുന്ന മന്മഥ (കാമദേവ)ന്റെ എന്നും. നെയ്യിൽ=മാറിൽ, മനസ്സിൽഎന്നു്. ആത്തി=വേദന. ഉടലടിമുടി=ആപാഘ്നം. രക്തചന്ദനം=രക്തം (ചോര) ആകുന്ന ചന്ദനം, (ചുവന്ന ചന്ദനം) എന്നും, ജീവിതേശരേഹം=ജീവിതേശന്റെ (കാലന്റെ ഇഷ്ടനായകന്റെ എന്നും) ശേഖം(വേണം).

ശ്ലോകം.....൩൦. അൻപമ=തുല്യമില്ലാത്തതു്. അസ്ഥ=അദരവു്.

ശ്ലോകം.....൩൧. ഋഷി=വിശ്വമിത്രൻ. തദാശ്രമം=ഭദ്രേഹത്തിന്റെ അശ്രമം (ഐശ്വര്യം).

ശ്ലോകം.....൩൨. രാധിശംഭ=അഭിജ്ഞാൻ. ദിവാ-നിശം=പകലും രാത്രിയും. സ്വപ്നാഭിഷ്ഠം=തങ്ങളുടെ കാന്തി- (ശോഭ)കളുടെ പ്രദീപ്തി (വെളിച്ചം).

ശ്ലോകം.....൩൩. നിണം=ചോര. മലക്രിയ=യാഗപ്രവൃത്തി. സുവർണ്ണം=യാഗപാത്രങ്ങൾ.

ശ്ലോകം.....൩൪. തപരം=വേഗം. ലക്ഷണാഗ്രജനം=ശ്രീരാമൻ. കരം=കയ്യു്. തുണി=അവനാഴി. നിശാചരോൽക്കരം=രാക്ഷസക്കൂട്ടം.

ശ്ലോകം.....൩൫. കേവലം=മാത്രം. ഉന്നം=ലാക്കു്. ഗതത്മാൻ=ഗതന്മാൻ. ഡുണ്ഡുഭം=ചേര. ....സമന്വാരോടു മാത്രമെ മത്സരിക്കാവൂ എന്ന് ഭാവം.

ശ്ലോകം.....൩൬. സുന്ദരൻ=മാരിചൻ.

ശ്ലോകം.....൩൭. ഇന്ദ്രജാലശക്തി=ഇന്ദ്രജാലത്തിന്റെ (മായയുടെ)ശക്തി (ബല)പതി=അസ്രം. പതുകൾ=പക്ഷികൾ.

ശ്ലോകം.....൩൮. കുലവിനിമയം=കുലത്തിന്റെ (ജാതിയി-ടെ) വിനിമയം (മാറ്റം), ചലദലതദണ്ഡയോഗ്വർ=ചലദലത-ത (അരയാൾ)കൊണ്ടുള്ള ദണ്ഡത്തിനെ (യോഗയഷ്ടിയെ) വഹി-

പ്ലാൻ തക്കവർ. പലാശഭണ്ഡിമാർ=പലാശഭണ്ഡത്തെ (പ്ലാശ്കൊണ്ടുള്ള യഷ്ടിയെ) എടുത്തവർ. പലാശമാരെ (രാക്ഷസന്മാരെ) ഭണ്ഡിക്കുക ശീലമുള്ളവരെന്നും, ... (ഉപനയനകാലത്തിൽ ബ്രാഹ്മണകുമാരന് പ്ലാശ്കൊണ്ടുള്ള യഷ്ടിയും ക്ഷത്രിയർക്കു അന്ധയാൽ കൊണ്ടുള്ള യഷ്ടിയും ഭരതന് വേണ്ടത്. പ്രസ്തുതത്തിൽ മരിച്ചുപറകയാൽ ഗുണഭോഷിസ്വഭാവങ്ങൾ മനുഷ്യർക്ക് സംസ്കൃതം പോലെയിരിക്കുമെന്ന് ഭാവം).

ശ്ലോകം—൫൯. അന്തരായം=വിഷ്ണു. നിവഹിക്ക=സമാപിപ്പിക്ക.

ശ്ലോകം—൬൦. ഗുഹ നി=ഭാഗ്യ..... ഫലപ്രാപ്തി=കർമ്മത്തെ അനുസരിച്ചിരിക്കുമെന്നു്.

ശ്ലോകം—൬൧. മഹാപാപം=മിഥിലാശാജ്യത്തെ രാജാവ്. ഹരധനം=(ജനകരാജാവിന്റെ പാലമുള്ള) ത്രൈയംബകം വിദ്യ.

ശ്ലോകം—൬൨. അവിഭാഗം=വഴിമദ്ധ്യത്തിൽ. സ്വപകീയം=തന്നെ സംബന്ധിച്ചത്.

ശ്ലോകം—൬൩. വിധി=ബ്രഹ്മാവ്യ

ശ്ലോകം—൬൪. ഐതാപി=ഒരു ഭവസ്ത്ര അഞ്ചിരുപതു=൧൫.

ശ്ലോകം—൬൫. തരുണിമ=യൌവ്വം താ

ശ്ലോകം—൬൬. അനിമൻ=വാത്സ. ഉ=ചെയ്യാനുള്ളതു.

ശ്ലോകം—൬൭. ശമഭമനിധി=അടക്കവും, നിയമവുമുള്ളവൻ. ചൂളിസുനക്ഷിതിമണൻ=ചൂളിയെന്ന മഹഷിയുടെ സുന (മകൻ) ആയ ക്ഷിതിമണൻ=ബ്രാഹ്മണൻ എന്നു്. ജാപ്=പ്രാർത്ഥന.

ശ്ലോകം—൬൮. പൂർവ്വികപുസ്തോതിതമുഖം=പൂർവ്വകാലം (കിഴക്കേദിക്കാകുന്ന) പുസ്തോതി (ഉത്തമസ്ത്രീ)യുടെ തിരു(വീട്) മായ) മുഖം. മിശ്രി=മക്കൾ. നിയമങ്ങൾ=പതിവുപോലെയുള്ള കർമ്മങ്ങൾ. സുരതടിനീതം=ശാന്തതയും. ആശ്രയിക്ക=പ്രാപിക്ക.

ശ്ലോകം—൬൯. കനകനിമിശരൻ=മഹാമേരു. ത്രാഹിനമല=ഹിമവാൻ. ത്രീരഥപ്രയാസം=തീരഥന്റെ പ്രയാസം (പരിശ്രമം).

ശ്ലോകം—൭൦. മൃഗൻ=പരമേശ്വരൻ. ജഹന്=ഒരു മഹഷി.

ശ്ലോകം—൭൧. വോമയങ്ങൾ=സംസാരപീഡകൾ. വിശേഷകം=മുൻപുള്ളവർകൊണ്ടു് ഒരുതന്നെയും നിർമ്മിക്കുന്നത്)

ശ്ലോകം—൭൭. വിബുധസരിത്തു്=ഗംഗ. വിശാലപുരം= വിശാലയെന്നുപേരുള്ള ഒരുദേശം.

ശ്ലോകം—൭൮. അഹിവാശയനൻ=അഹിവാശ (അനന്ത) ന്റെ മേൽശയിക്കുന്നവൻ. (മഹാവിഷ്ണു) അരാതിസഞ്ചയം=അരാതികളുടെ (ശത്രുക്കളുടെ) കൂട്ടം.

ശ്ലോകം—൭൯. ദൈത്യമാതാവു്=ദിതി. പതി=കാശ്യപൻ.

ശ്ലോകം—൮൦. കശപവാഷ്പം=കശപവാ എന്നുപേരുള്ള.

ശ്ലോകം—൮൧. ചിട്ട പണി=ദാസ്യപ്രവർത്തി. മടുമൊഴി=

അശനി പാൻ=അശനിയെ (വജ്രായു-

ധൻ).

ശ്രക=കർമ്മത്തിലുള്ള കട്ടിയുടെ മാം-

സമാജം=സർവ്വമതത്തുകൾ.

അധിസു-

രാലൻ=വിശാലനെന്നുമാവു്, ഐ-

വശത്തിൽ ജനിച്ചവൻ.

പമാശക്രൂരം=സമുപമാശ.

യിഷ്ട=കഴിച്ചുകൂട്ടി. കലോചിതക-

സ്തം=ഉചിതങ്ങളായ പ്രവർത്തികൾ. ജ-

പദങ്ങളും (ഗ്രാമങ്ങളും) വനങ്ങളും (കാ-

ലകളും.)

വനി=വേട്ടവൻ.

വരൻ=ദേവേന്ദ്രൻ. ചേർച്ച=സഹവര-

അവൾ=അഹമദ്യ.

നവൻ=ഭർത്താവു്. കന്മഷങ്ങൾ=ദുരിത-

ങ്ങൾ. വിന്യസിക്ക=വയ്ക്കുക. ശില=കല്ലു്.

ശ്ലോകം—൮൨. രജപ്രയോഗശക്തി=രജസ്സി (രജോഗുണ-

ത്തി) ന്റെ പ്രയോഗം (കലർപ്പ്) കൊണ്ടുള്ള ബലം. ഹരി=ദേവേ-

ന്ദ്രൻ. വിരൂപ=വികൃതരൂപ (രൂപമില്ലാത്തവൻ). ഹരിപരണരജ-

പ്രയോഗശക്തി=ഹരിയുടെ (ശ്രീരാമന്റെ) പരണത്തുക (കാലി)

ൽ ഉള്ള രജസ്സ് (ചൊടി) കളുടെ പ്രയോഗം (ചേരുവയിടെ) ത്തി-

ന്റെ ബലം. സുരചിരവേഷം=വളരെ മനോഹരമായിരിക്കുന്ന-

രൂപം.

ശ്ലോകം—൮൩. പപ.

അശ്വരയില്ലാത്ത.

൨൪

ശ്ലോകം—൧൯. പൂമാതൃ=ലക്ഷ്മി. നിരീക്ഷിച്ചു=കണ്ടു. സീ.
മാഹീനം=അതിരില്ലാതെ. രാമാവൃന്ദം=സ്ത്രീവൃന്ദം. രാമാഭേരം=രാ.
മൺറകല്പന.

മൂന്നാംസംസ്കാരം വ്യാഖ്യാനം
സമാപ്തം.

